

Jöjjetek

12. évfolyam, 3-4. szám.
1959. március-április.

SZABAD MAGYAR NEMZET

★

Egy nép forradalmában, mint cseppben a tenger, ott van az egész nemzet.

Egy nép forradalmi sorsában ott van egy egész nemzet sorsa.

A forradalom egy rettentő tisztító kohó, melyben nemzetté ötvöződik a nép.

A forradalom egy nemzet találkozási önmagával.

Figyeld meg, miért kel fel egy nép s megláthatod, mely értékek vezetik e nép fiait a mindennapok unalma, szennye, megalkuvása és megtöretettsége közepette.

Figyeld meg, hogyan kel fel egy nép s meglátod benne a nép indulatai végtelen skáláját, érzelmei gazdagságát, mélységét és tartósságát, értelme fényét.

Figyeld meg egy nép forradalmait s meglátod benne a nép jellemét.

★

A forradalom a legösszintébb politikai tett.

Benne, igazában, nincs a megfontolásnak helye. Benne egy nemzet viszi oltárra önmagát azért, ami több mint a maga pusztája léte, s ami nélkül nincs értelme e pusztának sem.

Ezen a világon lehet mindent hazudni; imádságot és csókot, háborút és békét, eredményt és balszerencsét; egy nép forradalmát azonban nem lehet hazudni.

A forradalom olyan mint az árvíz, a lavína vagy az orkán.

Ki indította el? Ki tartja vissza?

★

A forradalomnak csak önkéntesei vannak.

A forradalomnak csak öngyilkosai vannak.

A forradalom egyetlen észbontó áldozat.

Aki forradalomban járt, a halál partján járt, s aki a halál partján járt, szent földön járt. Vannak akik örökre ottmaradnak e parton, mások visszajönnek. De vajjon nem maradnak-e emezek is ott s nem egy másik ember jön-e vissza helyettük? Vajjon el lehet-e hagynia ezt a partot valaha is annak, aki egyszer rajta járt?

Batizi András

Krisztus Feltámadása...

*Krisztus feltámadta!
Nékünk örömet ada,
Vére rednk árada,
Haszna rajtunk marada.
Nyerj irgalmat
Közbenjáró Jézus Krisztus!
Szent atyád előtt.*

*Krisztus meghalt bűnünkért,
Feltámadott éltünkért,
Mi vigasztalásunkért,
És igazulásunkért,
Nyerj irgalmat
Közbenjáró Jézus Krisztus!
Szent atyád előtt.*

*Krisztus kinyit érdemünk,
Szent halála váltáságunk,
Vére ártatlanságunk,
És felkölte vigáságunk.
Nyerj irgalmat
Közbenjáró Jézus Krisztus!
Szent atyád előtt.*

*Ez az isten báránya,
Váltáságunknak aránya,
Halálunknak halála,
Az kígyónak rontója.
Nyerj irgalmat
Közbenjáró Jézus Krisztus!
Szent atyád előtt.*

*Az ő feltámadása
Lón pokolnak romlása,
Az ő örömondása,
Lelkünknek vidulása.*

*Nyerj irgalmat
Közbenjáró Jézus Krisztus!
Szent atyád előtt.*

*Ez lón az örömondás
És az megvigasztalás,
Hogy az egy feltámadás
Lón az megbódogulás.
Nyerj irgalmat
Közbenjáró Jézus Krisztus!
Szent atyád előtt.*

*Ő megmente bűnünktől,
Az törvénynek átkától,
Istennek haragjától,
Az ördögtől, pokoltól.
Nyerj irgalmat
Közbenjáró Jézus Krisztus!
Szent atyád előtt.*

*Azért mi is bűnünkből
Feltámadunk vétünkéből,
Ez világi kínunkból,
És mi nagy halálunkból.
Nyerj irgalmat
Közbenjáró Jézus Krisztus!
Szent atyád előtt.*

*Közbenjáró Krisztusunk,
Atya istennek szent fia!
Kérjed te szent atyádat,
Hogy üdvözítsen minket.
Nyerj irgalmat
Közbenjáró Jézus Krisztus!
Szent atyád előtt.*

(1530 és 1546 között)

Március 15-e mai szemmel nézve mintha nem is lett volna forradalom.

Pedig az volt.

Benne a magyar nép 1848-ban meglelte a maga igazi képét. E képért feláldozta önmagát.

De ez áldozatban megszületett a szabad magyar nemzet.

★

Egy nemzet nem csak akkor szabad, ha nincs leigázva.

Egy nemzet akkor is szabad, ha — leigázva bár — megőrzi önmagát s nemet mond, némán, vagy ha kell, hangosan. A néma nemből tovább zeng a hangos.

Meddig?

Hol végződik 1848, március 15-e?

Aradon? Turinban?

Döblinben?

1956. október 23-án? Vagy talán november 4-én?

Benned?

A gyermekedben?

Technikai okok miatt kivételesen kénytelenek vagyunk dupla számmal lépni ez alkalommal olvasóink elé.

A SZERKESZTŐSÉG.

Kant és a theológia.

Kant (1724—1804) azok közé a filozófusok közé tartozik, akik ma is mélyen foglalkoztatják a filozófiai gondolkodást, talán mélyebben mint minden más filozófus. Hatása nemcsak filozófiájának eredményeiben súlyos, de az ellenhatásokban is, amelyeket a kanti filozófia tételei és tendenciái kiváltottak. Nélküle nemcsak az ő szellemével rokon szellemű filozófusok, az úgynevezett kantianusok és ujkantianusok, nem érthetők meg, de olyan modern gondolkodók sem, mint például Nietzsche, vagy korunk „existencializmusának” zászlóvivői, Jaspers és Heidegger. Aki a modern filozófia erőt és értékeit meg akarja érteni és róluk ítéletet akar mondani, nem lehet el Kant filozófiájának ismerete nélkül.

A „Jójjetek” hasábjai szűkösek ahhoz, hogy e szellemi fórum olvasóinak Kant filozófiájának alapfogalmairól, és azok jelentőségéről részletesebb tájékoztatást nyújtsunk. Csak néhány alapotívumra és filozófiai tendenciára fogunk itt rámutatni, hogy azok segítségével megjelöljük a vallásos igazság, a theológiai problematika helyét a kanti filozófia fogalmainak keretében.

Kant filozófiájának egyik legszembetűnőbb vonása abban rejlik, hogy megállapítja ismereti világunk embertani (anthropológiai) meghatározottságát. Mit jelent ez? Más élőlények, például az emberhez viszonyítva kevésbé fejlett szervezettel rendelkező állatok, más képet alkotnak maguknak környezetükről, világukról, mint az ember a maga fejlettebb megismerő képessége alapján. Viszont gondolatban feltételezhetők olyan lények is, például az angyalok, amelyek tökéletesebb intelligenciával rendelkeznek, mint az ember, nem lévén kötve az emberi érzékszervek, egy szóval az érzékiesség korlátaihoz. Az utóbbiak világlátása megfelelőleg kell, hogy különbözzék az ember világszemléletétől. A világ, amelyet az ember megismer és a tényleges világnak tart, nem a világ, ahogy az magában véve fennáll, hanem csak az a világ, amely az emberi megismerő képesség, az ész formáiba befér. Más szóval:

a dolgokat nem úgy ismerjük meg, ahogy azok önmagukban vannak, hanem úgy, ahogy azok a mi megismerő képességünk eleve megszabott formáiban megjelennek. A dolgokat, ahogy azok önmagukban vannak, Kant „Ding an sich”-nek nevezi, a dolgokat, ahogy azok a mi megismerő képességünk eleve megadott formáiban megjelennek, „Erscheinung”-nak, magyarul jelenségnek vagy tüneménynek. A mi világunk az emberi ész eleve megszabott (apriori) formáiban megjelenő tünemény, ez az, ami az emberi értelem által megismerhető. Ebből pedig az következik, hogy a világ dolgai magukban véve (Ding an sich), amelyeket a megismerhető jelenségek mögött felvesszünk, az emberi értelem számára nem ismerhetők meg. Nem ismerhetjük meg a önmagukban fennálló dolgok világát, mert nem tudjuk elhagyni, kikapcsolni értelmünk eleve megszabott formáit, más szóval: nem tudjuk átugrani az emberi értelmet. Ami pedig az értelem formáiban megjelenik mint ismereti tárgy, az pusztán jelenség. Az emberi értelem a maga eleve megszabott (apriori) formáival az érzéki világra, a fizikai természetre van szabva s e világban az emberi értelem sem Istent, sem szabad akaratot, sem halhatatlan lelket nem talál, hanem pusztán az oktörvény szigorú mechanizmusának alávetett tüneményeket. A metafizikai-theológiai problematikának ebben az összefüggésben nincsen helye.

Mindaz nem azt jelenti, hogy Kant filozófiája az atheizmusra vezet és azzal lényegében véve azonos. Hiszen Kant nem Isten létét, az akarat szabadságát és a lélek halhatatlanságát tagadja, hanem pusztán azok megismerhetőségét az emberi értelem által. Isten, szabadság, halhatatlan lélek olyan magasztos fogalmak, amelyekről az ember sohasem tud lemondani. Ha az emberi értelem nem tudja őket felfogni, az pusztán azt jelenti, hogy e fogalmak az emberi értelem határain túl fekszenek. Itt nyer különös jelentőséget az a tény, hogy Kant előzőleg különbséget tett a megismerhető jelenségek és a jelenségek mögött

rejlő önmagukban való dolgok (Ding an sich) között, amelyek az értelem számára fel nem foghatók, meg nem ismerhetők. A világ a kanti filozófia értelmezése szerint több, mint ismereti világ, nem merül ki az emberi értelem formáiban felfogható tüneményekben. A tünemények mögött ott rejlik a magukban való dolgok (Ding an sich) világa, amely meg nem ismerhető, de szükségképpen gondolandó s világunknak, túl az értelem határain, új dimenziót nyit a metafizika mélységeibe. Ebben a mélységben, amelyhez a korlátolt emberi értelem nem tud eljutni, keresendők a metafizika (theológia) magasztos fogalmai: Isten, szabadság és halhatatlanság. Utóbbiak Kantnál nem ismereti tárgyak, de az erkölcsi tudat posztulátumai s ezért oly bizonyosak, mint az erkölcsi tudat maga. Az erkölcsi tudat e szerint a vallás alapja.

A keresztyén kegyesség kétségtelenül nem elégedhetik meg Kant moráltheológiájával. A keresztyén vallásos tudat számára Isten nem pusztán *morális posztulátumok* következménye, hanem a *vallásos tapasztalat* tárgya, amely Isten *metafizikai személyiségére* irányul és benne talál megnyugvást. De a keresztyén theológiai gondolkodásra nézve sem közömbös Kant tana világméretű emberi meghatározottságáról, az emberi értelem képességének elvi korlátairól és annak az értelem feletti ismeretlen világnak (Ding an sich) *szükségképi felvételéről*, amely ismereti világunk minden jelensége mögött ott rejlik és gondolkodásunk számára mély metafizikai távlatokat nyit meg.

KIBÉDI VARGA SÁNDOR.

Jegyzet

Hogy a theológia problémája Kant filozófiájában más oldalról is meghatározható, kimutattam „Der zeitgemässe und der unzeitgemässe Kant” című tanulmányomban, amely a „Philosophisches Jahrbuch”-ban (64. Jhg. 1956) jelent meg.

Könyvszemle

MÉSZÖLY MIKLÓS, SÖTÉT JELEK

(Budapest, Magvető, 1957)

Mészöly Miklós ahhoz a sorstól különösen megvert nemzedékhez tartozik, melynek igazi fóruma sohasem volt, mely tulajdonképpen sohasem jutott szóhoz; a háború előtt még túl fiatal volt, a háború után pedig már nem volt elég fiatal ahhoz, hogy a rendszer mint ifjúságot, mint a jövő reményét dédelgesse. A háború okozta a törést, a háború szakította meg a fejlődést. Sokan eltűntek, elszóródtak ebből a nemzedékből s azt ami megmaradt, nehéz megtalálni; elhallgattak és elhallgattak. Irodalmunk nagyobbára ötven éven felüliekből és huszonötévesekből áll.

Nehéz megismerni a közbeeső nemzedék arculatát, de az biztos, hogy a kialakítandó képhez hozzátartoznak majd Mészöly Miklós novellái. Első elbeszéléskötete 1948-ban jelent meg és 9 évvel később a második, a „Sötét Jelek”. A kötet 377 oldalon 15 elbeszélést, köztük egy-két kísérényszámba menőt és 9 rövidbb mesefélet tartalmaz. Mesefélet, nem igazi mesét; Mészöly Miklós művészetének éppen az egyik jellegzetessége, hogy összefoly-nak nála a műfajok határai. Mesét külön és

elbeszélést külön csak az írhat, aki magában is és a világban is magától értetődő nyugalommal választja szét az érzéket és az érzékfelettit, az életet és az álmat. Mészöly Miklósnál viszont a csak megsejtett vagy sejtethető valóság, a ki nem mondott vagy kimondhatatlan igazságok ugyanolyan erővel bírnak, ugyanolyan fontos szerepet játszanak, mint a kézzelfogható dolgok. Sőt, az olvasó már-már túlságosan hozzá szokik ahhoz, hogy a sejtelmek és előérzetek világában jár; mint izgalmas detektívfilmben, itt is előfordul, hogy nagy jelentőséget tulajdonít részleteknek, melyek utólag mégis csak egyszerű, jelentéktelen részletmozzanatoknak bizonyulnak. Egynemely novellájának hőseit mintha sűrű köd venné körül; az olvasó erősen mereszti szemét, s az eredmény: egyes dolgokat mégsem lát meg, ami pedig felbukkan a ködből, azt már előre, messziről találgatja, és valamí mitoszi jelentést kölcsönöz neki. Ily módon Mészöly Miklós novelláinak egyrésze torzó marad, nem elégíti ki a olvasót; a vállalkozás azonban már a novella technika szempontjából is rendkívül érdekes és tiszteletet érdemel.

A háború, a háborúalatti Magyarország hangulata, világa több novella tárgyát képezi. „Papur” titokzatosságával, a „Csöndes délután” (melynek alcíme „1944 március 19”), és a „Képek egy utazás történetéből” életmű rajzával

ragadja meg az olvasót, a hosszú és nem egészen kikerekített, de nem is igen kikerekíthető „Stiglic” viszont már a kommunista világban játszódik. Csak néhány novellát emeltünk ki külön: de a szerző rokonszenves és őszinte hangját kihalljuk mindegyikből.

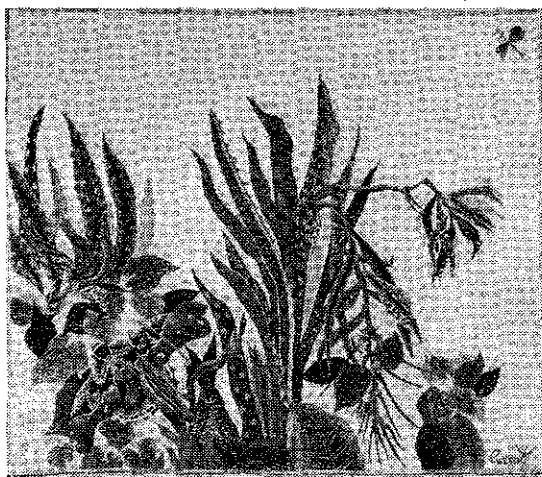
Magányos, hallgatag emberek népesítik be Mészöly világát és ez a csendes hang jól esik a fülnek a mai dübörgő világban, mert ez nem menekülés a valóság elől, hanem az ember elmélyülése önmagában és a magányban. A természet, a világ titokzatos összefüggései iránt a magány tesz fogékonyt.

A „Sötét Jelek” első pillanatban modern nyugati benyomást keltenek, de hamarosan kiderül, hogy tévedtünk (legfeljebb a Mészölyvel kb. egykorú amerikai Truman Capotenál találunk hasonló világot és technikát.) Igazán magyar világ ez, a különösségek és kísérletezések ellenére és azokkal együtt.

A magyar novella rendkívül gazdag. Mészöly Miklós ezzel a kötetével még nem emelkedett a műfaj legnagyobb művelői közé. A szerkezet, a technika, mint már említettem, nem mindig kifogástalan, a kísérletezés néha túlságosan érezhető. Egyik másik novella valóságos laboratórium-novella: de ez egyúttal erény is! Megkövesedik, önmagát fojtja meg minden gazdag műfaj, ha művelői időről-időre nem keresnek új utakat.

K. V. Á.

Jean Lurçat.

Jean Lurçat: Brazíliai növények

Hosszú, évszázados álom után korunkban újra felvirágozott a szőnyeghímzés művészete. A képzőművészetek e gyönyörű, monumentális ágának feltámadása Jean Lurçat nevéhez fűződik.

Lurçat 1892-ben született Északnyugat-franciaországban; kezdettől fogva nem annyira a festészet, mint a festészettel határos művészetek érdeklik, a képnek nem dinamizmusa, hanem álló, dekoratív vagy epikus jellege: freskót fest, díszleteket tervez orosz ballethez, lassan hőmpölygő szimbolista színdarabokhoz. Megbarátkozik Rilkével, Hermann Hessével, később Raoul Dufyval. 1917-ben próbálkozik először faliszőnyeg-tervezéssel, első kiállítását 1922-ben tartja Párizsban. A harmincas évek óta tekinthető Lurçat híresnek, nevét és nagyságát azóta szőnyegek és kiállítások jelzik és hirdetik New-Yorktól Moszkváig és Montevideóig.

A szőnyeghímzés mindig elvontabb és monumentálisabb volt Lurçat szerint a képzőművészet többi ágainál. Már a középkorban is volt benne valami modernség, a modern időben is van benne valami régimódi. Jellegénél fogva nem alkalmas a pillanat tükrözésére, amit kifejez, azt a szó szoros értelmében meg kell örökítenie: az allegória és az eposz felé mutat, azok térben és időben harmonikusan fekvő részleteit rögzíti meg.

Korunk katasztrófái, az emberi hősiesség és az embertelen borzalmak számos példája új életre hívta az allegóriát, az örök igazságoktól „terhes, nehéz” művészetet (Lurçat maga használja e jelzőket). A szemlélő azonban talán még nagyobb örömmel nézi Lurçat színpompás, fantáziadús állat- és növényvilágát, mely súlyával középkori „bestiárium”-okra, merész színeivel, élő erejével viszont már Franz Marc és más modernnek állatfestményeire emlékeztet. Lurçat különösen a kakast kedveli, de szőnyegein sok az exotikus, éjjeli pillangó is. Így lépünk a középkori fantázia állatvilágából, arab mesék színpompájából a németes-romantikus éjszakák tiszta mélységeibe.

Az amszterdami Stedelijk Muzeumban tartott nagy Lurçat-kiállítás alkalmából két szőnyeg rajzát mutatjuk be az olvasónak. Mindkettő 1955-ben készült. A „Brazíliai növények” (150 x 174 cm.) a zöld finom és forró változataiból épül fel, a növények között, a kép alján a bal oldalon, sötétebb színekben, exotikusan tarka pillangó rejtőzik. A „Nyílik az éj” (150 x 115 cm.) fekete alapon fehér virágokat mutat, a középső rész vörös, maga a bagoly pedig sokszínű, első sorban barna, sárga és fekete árnyalatokkal.

K. V. A

Siklós István versei

Magam mulatni

*Az ős-örökség hangjára figyelmezz,
érdemes szilárdat ha művelni akarsz
e szétfolyó, éhesideges világban.
Értelme vagy a fura szavaknak,
nem szolgálja, nem tépett szája.
Földünk szegényinek kezére figyelmezz,
ha mindennapon akarnál élni,
mint a kenyér.*

Végtisztelet

*Hol lovak fara
még visszafénylik
áldozó napra
és a mélyre nyílt
rög fordul újra
ott könyörögjünk.*

*Ki a sugarakban ezt is megérte,
ki istenadta vak halált se féle,
keselyűk, sólymok szállása véle
a megfelhősült karika égbe,
hol a hold vándorgó ember-férge
ott könyörögjünk szűkölön érte.*

*Mocskos voltú hangod
ebben megtisztuljon,
gaz-gögöd rohadjon.*

Cserhalmi rózsák

*Kormos csönd volt már
konok füst-sugár,
szennysetét*

szerteszét

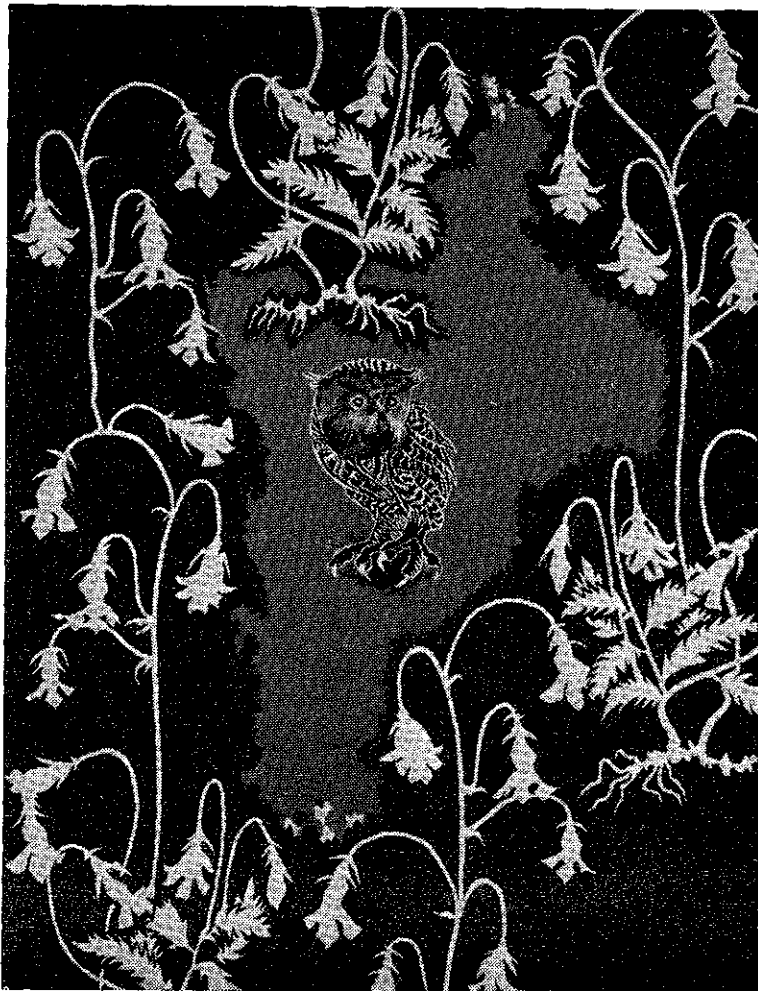
s kezdet-vég

összeért.

*Ismerhetetlen vagy
a füvek mozztalan
arcaiban,
az áldozott nap
hamvaiban
vagy ismerhetetlen.*

*A hold tudható foltjai,
a hervuló, jó cserhalmi
rózsák
éngem
rozsdás,
szálló-szörny vasakban,
hús-izom szavakban,
vékony levesekben
űznek.*

*Te a szeles
egék mozztalan
arcaiban
heversz.*

Jean Lurçat:
Nyílik az éjszaka

CULLMANN EREDETISÉGE

Merészesség olyan szerző elgondolásait ismeretelni, aki még be sem fejezte élete művét. Cullmann elgondolásaiban ezenfelül még az a nehézség is rejlik, hogy azok nem rendszerezettek. Ez vonatkozik az egész anyagra, amelyet a bázeli egyetemen és a Sorbonne-on ad elő: az egész Újszövetségre, valamint annak összes exegetikai, történeti és teológiai problémáira. Cullmann egy személyben exegeta, történész és teológus. Eredetiségének és sikerének titka elsősorban módszerében rejlik, melynél fogva őt korunkban az Újszövetség egyik legnagyobb szakértőjének tarthatjuk.

Próbáljuk meg mégis röviden vázolni Cullmann módszerét a bibliai exegézis (szövegmagyarázat) keretében!

Amióta az Egyház a maga szent könyveivel rendelkezik, mindig készít belőlük exegézist. Gyakorlatilag fölösleges a görög-római ókor egyházatyáihoz visszamennünk, hogy megkülönböztessük a modern exegézis forrásait. Nagy vonalakban az exegézisnek csak két eltérő formájára utalunk, melyeknek mind hevesebbé váló ellentéte jellemzi a 18. és 19. század bibliakutatásait, egészen a 20. század elejéig.

Nézzük először az úgynevezett „skolasztikus” módszert, melynek első kifejlődésével a középkori Nyugaton találkozunk. A 12. és 13. századtól kezdve egyes teológusok a keresztyén tanokról való emlékedéseikben felhasználták az arisztoteleszi kategóriákat. Ilyen értelemben alkalmazták a Szentírásra általában Arisztotelesznek az irodalom értelmezésére vonatkozó kritériumait. Ha valamely irodalmi művet, — Arisztotelesz szerint, — a maga egészében akarunk magyarázni, úgy annak részeit először összegeznünk kell és minden részét az egészben játszott szerepe szempontjából kell értelmeznünk. Hangsúlyoznunk kell a szövegmagyarázatnak ezt a különös vonását, mely minden részletet az egészben játszott szerepe szempontjából igyekszik felfogni, többek közt azért is, mert ez döntő jelentőségű a protestáns skolasztikus exegézisben. Valóban, a reformáció egyházai a kinyilatkoztatás minden egyéb forrásairól lemondtak, a Bibliát zárt irodalmi egésznek tekintik és szigorúan alkalmazták reá ezt az arisztoteleszi módszert. Kálvin „Komentárjai” erre elsőrendű példával szolgálnak. Kálvin, saját szavai szerint, „per analogiam” magyarázta a Szentírást. Az „analógia” szót nála a matematikai „viszony” fogalma szerint kell értelmezni. Szerinte a nehéz szövegeket a bibliai kinyilatkoztatás összességéhez viszonyítva (per analogiam) kell magyaráznunk.

A kinyilatkoztatás egészét aztán összefoglalták és az egyház nagy hitvallásaiban (mint az ókori ökumenikus szimbólumok, vagy mint reformáció hitvallásai) öntötték formába. Gyakorlatilag tehát az exegetikus ortodoxszá kellett válnia, mert miként a Szentírás különböző szövegei a hit dogmatikai kidolgozását szolgálták, ugyanúgy a hitvallások határt szabtak a bibliai szövegek magyarázatának. Hangsúlyoznunk kell, hogy ez az ortodoxia természetesen többféle változatot mutat: dogmatikusabb a skolasztikus iskolákban, biblikusabb a pietista és fundamentalista irányoknál. Minden iskola azonban arra törekedett, hogy fenntartsa a Biblia kinyilatkoztatott jellegét.

Az ilyen tekintély alapján álló exegézis ellen lépett fel az a módszer, melyet a rövidség kedvéért *racionalistának* nevezünk és amelynek nyílt alkalmazásával a humanista reneszánsz óta találkozunk, de amelynek gyökerei elvesznek az idők kódében. Ez a fajta szövegmagyarázat különösen a 18. századtól kezdve játszott szerepet. A történelem aránylag új tudomány, amelyet mint egyetlen más tudományt sem lehet „a priori” normákhoz szabni. A bibliai

exegézis történeti módszere annál is inkább támadta hevesen a skolasztikus módszert, mert a hagyományos ortodoxia megtagadta tőle a dogmák tekintetében általa megkövetelt független vizsgálódást. A történeti kritika nem egyéb, mint az exegetikus kutatás egyik módszere, a hit írott forrásainak tárgyilagos és technikai elemzésére szolgáló módszer, még akkor is, ha ezen iskola egyes képviselői az ortodoxiához fűződő kapcsolatukat megmérgező konfliktus miatt az egyház legbecsültebb dogmáit is bírálatnak vetették alá, amennyiben a (protestáns) liberalizmus és a (katolikus) modernizmus felé tájékozódtak.

Bizonyos túlzásoktól eltekintve, a történeti módszer nagyszerű megújulást hozott a bibliai exegézis számára. A teológiai liberalizmusnak nem sikerült felülkerekednie; kritikai módszere ezzel szemben jóformán teljesen a skolasztikus értelmezés helyébe lépett. Alig 50 éve még úgy látszott, hogy az egyház teológiai jövője a liberalizmus és az ortodoxia közötti harc kimenetelétől függ: vajon ki lesz a győztes, ez volt a kérdés. A tét nagyságából érthető, hogy mindkét fél szilárdan ragaszkodott elfoglalt állásaihoz.

Ma végeredményben nincs sem győztes, sem legyőzött. Tény, hogy a történeti módszert mindenütt bevezették, a teológiai ortodoxia viszont megújodva és megerősödve került ki látszólagos vereségéből. A *történeti kritika valójában új életnedvet oltott az agg ortodox törzsbe, amelyet azelőtt ledöntéssel fenyegetett.* A történeti kritika javára irándók a bibliai és liturgikus újítások, a barlangokban és régi irattárakban talált kéziratok felfedezése és feltárása, a modern patológiai tanulmányok, sőt, legalább is bizonyos szempontból, maga az ökumenikus mozgalom is.

Cullmann jelentősége ebből a háttérből érthető meg. Munkássága alighanem nagyobb jelentőségű, mint korunk legtöbb protestáns exegetájáé. Cullmannnak sikerült a történeti kutatás függetlenségét az egyházi teológia iránti mély érzékével párosítania. Innen ered víthatatlan tekintélye. Műve a keresztyén forrásokra támaszkodó tudós műve: arra törekszik, hogy megállapítsa a tényeket és utána felfedi azok jelentőségét. Ebből a technikailag történeti kutatásból azonban minden lapon kiütözik az egyház fia, az egyházban gyökerező hívő ember, a tudós, aki olvasóinak nemcsak kíváncsiskodó értelméhez, hanem közvetlenül hitéhez is szól.

A történeti korszak, amely az Újszövetség kutatóját érdekli, időben és térben aránylag szűk határok között fekszik: időszámításunknak körülbelül első két százada a görög-római világban, amikor a keresztyénség először kezdett gyökeret verni. Ez a korszak azonban döntő jelentőségű, mert átmenetet képez a kánonikus korból (az Újszövetség megírásának korából) az egyház őskorába. A bibliai szövegek összehasonlítása a közvetlenül e szövegek után létrejött egyházi szövegekkel lehetőséget nyújtott arra, hogy pontosabb képet kapjunk az egyház kezdeti állapotáról, hitéről, szertartásairól, szokásairól, valamint lassú átsiklásáról tisztábban katolikus formákba, amelyeket ma a görög-keleti és római egyházak világában tapasztalunk.

Helyes, ha a keresztyénség különböző ágaiiban fellelhető tanok és szokások összességében igyekszünk felderíteni azokat, amelyeknek gyökerei az Egyház forrásaihoz nyúlnak vissza. Amennyire hisszük egyrészt, hogy a kinyilatkoztatás kora lezárul az Újszövetség kánonjával (kánon = a könyvek hivatalos és kizárólagos jegyzéke), annyira fontos másrészt tudnunk azt, hogy mi az, aminek belőle az egyház kora számára örök normatív értéke van.

Cullmann munkásságának tehát ilyen értelemben van teológiai hordereje.

Más szóval nem elég régi szövegeinkből hitünk és cselekvésünk számára indokokat meríteni, hanem először be kell helyezni e szövegeket társadalmi, politikai, lélektani és minden bizonnyal vallási összefüggéseikbe is: általuk találjuk meg a kijelentés történetét. Így jutunk el a Könyvtől az Élethez. Ez a történeti transzponálás a teológiába torkollik.

Cullmann kutatásai igen különböző irányokba vezettek. Történeti módszere és az egyházi teológia szempontjából *Krisztus és az Idő* című munkáját tekinthetjük egyik főművének. Ebben kifejti az időnek zsidó felfogás szerinti *egyvonalúságát*, szemben a görögök *szakaszos* felfogásával. A kijelentés ideje nem körforgás-szerű, amely mindúntalan egymásba visszatérő szakaszokból áll, hanem egyirányú: a Teremtéstől halad a világ végéig. A fejlődés e vonalának középpontjában — ez ad az egésznek értelmet! — találjuk Krisztus személyét, élete művét, misztériumát.

Teológiai szempontból rokon problémákkal foglalkozik *Krisztus Visszatérése — az Egyház Reménysege*, valamint *A Lélek Halhatatlansága vagy a Halottak Feltámadása* című műve. Az egyház hosszú élete letompította a Krisztus-várás buzgóságát. A középkor óta a teológia, különösen a katolikus és protestáns nyugati világban ijesztő módon elvesztette eszkatológiai (= a világ végére vonatkozó) érzékét, pedig az első keresztyén nemzedékek éppen erre (t. i. Krisztus visszajövetelére) helyezték minden reményüket. Cullmann nagymértékben hozzájárult az eszkatológiai beállítottság újjászületésének történeti megalapozásához, mely ma az egész egyházon belül megfigyelhető. És tette azt azáltal, hogy a lélek halhatatlanságába vetett bibliai kívüli hitet is erőteljesen kihangsúlyozta.

A „Cahiers théologiques” sorozat három füzetét liturgikus kérdéseknek szentelte s ezekben — olyan időpontban, melyben a reformáció egyházi hagyományos szokásai bibliai hűségében kezdtek kételkedni — rendkívül fontos felvilágosításokat ad a keresztyén kultúra eredetére vonatkozóan. *A kultusz az Ósegyházban* című művében egyebek között kidomborítja az Úrvacsora alapját képező liturgikus étkezéseknek „eucharisztikus” (hálát adó) jellegét. *A gyermekkereszttség és a kereszttség bibliai tana* a kisgyermek kereszttségének vitatott kérdése mellett szolgáltat értékes érveket. Barth Károlyal szemben Cullmann egyértelműen védelmére kel a gyermekkereszttség hagyományos szokásának. Említsük meg végül *Karácsony az ősegyházban* című művét, melyben rámutat arra, hogy Krisztus születésének dátumát és az ennek megemlékezésére rendelt ünnepeket aránylag késői időben — a 3. és az 5. században — határozták meg.

A keresztyéneket, ill. keresztyénséget megosztó kérdések egyik legsúlyosabbika az átmenet problémája a bibliai időkből (a kijelentés idejéből) az egyház korszakába: az a kérdés, vajon folytatódik-e kinyilatkoztatás az apostolok halála és a Szentírás kánonjának lezárása után is? Vajon a Szentírás dokumentumain kívül a hagyomány is a kijelentés forrása-e? Vajon a hatalom, melyet Krisztus az apostolokra bízott, átvihető-e ezek utódaira is? A római katolicizmus e kérdésekre igennel, a reformáció nemmel válaszol. Nemmel válaszol Cullmann is két művében, amelyeket lényegesen tartok. Ezek: *A Hagymány, egy exegetikai, történeti és teológiai probléma* és *Péter, a tanítvány, apostol és vértanu*. Cullmann védelmébe veszi a reformáció álláspontját, azonban eléggé újszerű szemszögből: nem a Bibliát állítja szembe a hagyománnyal, mint azt az ortodox protestantizmus tette, hanem a bibliai kor történetét az utána következő korszak történetével. E tekintetben kétfajta hagyományt különböztet meg: az „apostoli” ha-

(folytatás a 7. oldalon)

Ellenvélemény | Nagy László védelmében

Az elmúlt hónapokban két kritikát olvastam Nagy László verseiről, mindkettőt Kibédi Varga Áron tollából. Erre a két kritikára /Irodalmi Ujság, 1958, dec. 1. és Jöjjetek, 1959. jan./ szeretnék válaszolni az alábbiakban, egyszersmind felvázolva Nagy László költői arcélét.

A háború utáni fiatal költőnemzedék 1948 táján választút elé került. Választhatott az elnémulás és a meghangosodás, a furkóbot és a mézesmadzag, a belső emigráció és a pártpozíció között. Az Újhold és a Válasz köré tömörült fiatalok többsége az előbbi, a Fórum gárdája az utóbbit választotta. Évekre elhallgatott Pilinszky, Nemes Nagy Ágnes, Lakatos István, Rába György — mások Kossuth-díjakat kaptak, s hivatalos dédelgetést.

Volt azonban egy harmadik csoport is: a népi kollégista költők. Ők sem fejlődtek egyfélékép-pen: Tóth Gyuláról lassacskán kitűnt, hogy tehetségtelen, Simon István pedig beilleszkedett a népi demokratikus Parnasszus hierarchiájába, s szép, szolid, langyos verseivel „mintaköltővé” emelkedett. Maradt a két lázadó meshős: Juhász Ferenc és Nagy László. Ha a magyar költészet az Olvadás éveiben új életre támadt, kinyílt, mint a pohárba tett rózsaszál, ez kettejük érdeme.

Juhász és Nagy László költői alkotásának és gondolati-formai fejlődésének összehasonlítása hosszabb tanulmányt igényel. Ezért erről — egy-két önként kínálkozó hasonlat kivételével — lemondok, s azt sem firtatom, ki kettejük közül a nagyobb költő; azt azonban meg kell mondanom, hogy én Nagy Lászlót érettebbnek, tartalmasabbnak, magvasabbnak tartom, mint Juhász Ferencet. Juhász dionysoszi alkat, robban, mint hegyvel-dugaszolt vulkán — de gyakran több kő-/ill. szó-/ törmeléket önt, s dob ki magából, mint /később termőfölddé szelidülő/ lavát. Nagy László világa apollói; az ő képzeletének látványa hamarabb kihül, ő már szólót is ültet rajta a hegyoldalban, s ujamámosodik a képzelt jövő piroshorától. Mindketten *újromantikusok*; s mindketten egy történelmi korszak romantikáját akarják összeötvözni az örök emberi boldogság-vágygal. Véleményem szerint, ez inkább sikerül Nagy Lászlónak, mint Juhásznak. Miért? Mert belső tartása szilárdabb, mert a makro- és mikrokozmosz tudattágulás tobzódás helyett nagyobb hűség és felelősség vállalására ösztönzi.

Első verseit a Valóság közölte 1947-ben. A versek mellett a szerző jegyzetei: „Verseket már 1945-ben írtam. Ezek... általában nagyon pesszimisták... A verseket nem játékból, hanem a kínlások nehézségeiben írtam. Felelősséggel.” (egy későbbi versében írja: „Nekem a játék nehéz ajándék...”).

Gyűjteményes kötete, a „Deres majális” /Magvető, 1957/ imponáló teljesítmény, Weöres Sándor összegyűjtött versei óta a magyar költészet legnagyobb eseménye. Nagy László fejlődésének leírását már most elirigylem a majdani irodalomtörténészről. A háború utolsó évében kezd írni: már akkori verseinek is van önálló hangja, mégha ez a hang sokszor csuklodozik is, túlságosan magabiztos — s emiatt ríktó — vagy bizonytalan. A mélypont: „A tűzér és a rozs”, a kincstári optimizmus korszakában — innen a megújulás: a bulgáriai ösztöndíj után a „Gyöngyszoknya”, 1953-ban. Azóta Nagy László fejlődése szinte töretlen, s gyönyörű magasztalatot ér el a „Deres majális” utolsó fejezetében, amely „A vasárnap gyönyöre” címet viseli.

Közben kialakult a költő külön mitosza. Nagy László kedvenc kifejezési formája a dal, s ballada; — ő maga is népi balladahős: vagy ha úgy

tetszik — egy modern széphistória hőse. Ő a „ponyvára került Argirus királyfi” — aki mint gonosz mesebeli hatalmakkal, verekszik korunk iszonyataival és saját kinjaival, rettegésével. /„Vas-fiú aki voltam/ ujjadtól elomoltam” — ez a két sor egész hangvételére jellemző/. Nagy László a XVI. századbeli virágének és széphistóriák hangján szól egy olyan formálódó-fortyogó világhoz, amely éppen ezzel a XVI. századdal tartja a legtöbb rokonságot. A virágének frissességét olykor szoltáros aggodalom ezüstözi, de ez nem az Ady komor szoltározása; inkább szelíd, nyugodt könyörgés, mintsem „Én voltam, Isten, bolond nyilad...”. Nagy Lászlóhoz tökéletesen illik ez a szerep — azaz ő illik bele a neki szánt szerepbe; talán ezért hiszem el neki, amit mond, néha már anynyira, mintha Balassi, Ady, József Attila mondaná.

Nagy László nem politikus költő — őt „a mindenség szorítja”, s költészete küzdelem az /egy örökkévalósággal ezelőtt/ elvesztett édenkertért. Most csak olyankor boldog, ha „sokaknak csepp örömet” énekelheti, a pihenős vasárnapok felszabadult, színes világát, amely szigetként lebeg a hidegen-szürke hétköznapok hullámain. /A vasárnap gyönyöre/. Ha magáról ír, lírájának alapmotívuma nem a féktelenség /bár ez is jelen van, s hat ritmusában, s képalakításában/ — hanem a *hűség*. „Rágd a számba, hogy nálunk törvény a hűség, a jóság” — szól apjához írt versében /Rege a tűzről és a jácintról/. S Nagy László meg is tartja a törvényt: az önmagához és a világ lényegéhez való hűséget — ez a hűség egyúttal szeretet.

Most lássuk sorjában Kibédi Varga kifogásait, s vádjait. Pontokba szedve:

1/ „Dinamizmus, vízió helyett féktelenségről kell beszélni Nagy László esetében”. Ez a vád egyszerűen nem áll, mert Nagy L. éppen hogy igen dinamikus költő, ugyanakkor fékezni tudja túlaradó kedvét: kitűnő a forma- s kompozíciós-érzéke. /Ez egyik szembeszökő előnye Juhással szemben/. Nagy László „mérsekelt” féktelenségének túlhangsúlyozása csak Juhász Ferenc verseinek fogatékos ismeretéből, illetve a kritikus-költő alkotásának teljes különbözőségéből fakadhat. K.V.A., a költő féktelenségét bizonyítandó, egy korai verset idéz /Bánatot váltunk/ amivel, véleményem szerint, semmit sem bizonyít. A merészség végződhet kudarc-csal is; de a merészség nem féktelenség.

2/ Nagy László témái. Kibédi az Irodalmi Ujság-beli cikkében különválasztja a költő „látását” témáitól. Nagy László per excellence lírai költő lévén témái többnyire fogódzkodók, ürügyek valaminek az elmondására. A táj magában ma már nem verstéma; a tájkép szimbólum, vagy háttér — a lényeges mindig a költő és a világ közötti — érzelmi és értelmi — mágneses feszültség. Ma már nem téma „a szerelem”, vagy „az ifjúság” egymagában — K.V.A. túlegyszerűsíti, iskolásan teszi fel a kérdést. Nagy László legszebb lírai verseiben a táj, a szerelem, az ifjúság és a halál *együtt* szerepelnek. Különben is, nincs olyan költő, akinek témája ne látásmódján keresztül nyerne polgárjogot az irodalomban.

3/ A „féktelenség” vádjával függ össze az az állítás, hogy Nagy László „legszebb versei egyenetlenek”, illetve hogy „talán nincs is a könyvben igazán tökéletes vers”. Nem tudom, mit nevez szigorú kritikus barátom „igazán tökéletesnek”; ilyen vers talán csak a platói ideák világában létezik. Engedje meg, hogy ezt az „emberileg, tehát viszonyítottan tökéletesnek mondható” meghatározással helyettesítsem, s mint ilyenre, utaljak a következő versekre: Dérütött réten, A fekete fiúk, Az örök hiány

köszörűjén, A vasárnap gyönyöre, Halállal élek, nem kenyérral. — Vagy hadd idézzem teljes egészében egyik legkedvesebb Nagy László-versemet:

*Jártam én koromban, hóban,
húzott az álom.
Mást kerestem, s mellem te álltál,
kardél mellett felmött virágszál,
sebzett virágom.*

*Hűszémem elveszett, s érzem,
te lész a vigasz.
Mord kültelken, hol a füst szárnyal
szádról szóló harmonikáddal
föl-fölvídtasz.*

*Engem a szépség, a vigság
csodásan éltet.
Érte égek, hogy megmaradjak,
bár úgy kelljen szívnom, mint rabnak
Kőből a mézet.*

*Köröttem kusza az élet,
kusza a sorsom,
Vértezz hittel, hűséggel állig,
akkor én a haláloságyig
belédfogódom.”*

Ez a vers egy szó /„csodásan”/ kivételével — tökéletes. Emberileg és költőileg egyaránt.

Ami az egyenetlenséget illeti, abban K.V.A.-nak igaza van a kötet első felét illetően. 1952-től azonban ez a megállapítás egyre inkább érvényét veszti. Igazságtalannak érzem, hogy a kritikus a kezdeti korszak bizonytalankodását Nagy László egész eddigi oeuvre-jére ráhúzza; úgy látszik éppen azokat az újabb költeményeket, amelyekben a költő maradandóan szépét alkot, nem tanulmányozta elég figyelemmel. Nagy László közvetlenül a háború után írt versei valóban egyenetlenek, de mióta tehetséges költőből jó költővé érett, már csak egy bizonyos színvonalon felüli egyenetlenségről lehet beszélni, s olyan kis amplitudójú, hogy említésre sem érdemes.

4/ Kibédi Vargának Nagy László „modoroságát” szemléltető idézeteiből /Jöjjetek, 1959, jan./ csak egy állja meg a helyét. Én például jónak tartom ezt a két sort, hogy: „lányok győzik a szél dűheit / teljes termetük verekedik”. Nem mintha Nagy Lászlónak nem akadnának rossz képei (ilyen a „tiroli lavina”, ami egyszersmind „irtó gondolat”) — de ezeket sokszorosan felülműlják a K.V.A. által is elismert gyönyörű képek. Ellen-idéznem felesleges: tessék elolvasni „A vasárnap gyönyöre”-t, amelyet szinte szétfeszítenek, szétrobbantanak a nagyszerű képek, s hasonlatok. Ezen túl Nagy László teljesen új „*költői dikció*” teremtett; előtte senkise írhatta le magyarul, hogy:

*„zuhanó harangpatával boldogan dobbantanak
Jászolhoz dőlve a komlóillatú csodalovak”*

/306.o./

vagy:

*„Hóharmat-verte arénán szügyönszűrt bika
a nyár,
levelek ivódnak vérrel, száll a fehér bikanyál”*

/307.o./

A magyar költészet rendkívül izgalmas nyelvi problémája a jelzők versbeni alkalmazása. Aki újat hoz, rendszerint ebben is újít. /Sajnos nincs hely Nagy László újszerű jelző használatának elemzésére./

5/ Végül Kibédi Nemes Nagy Ágnes költői értékeit „játssza ki” nem annyira Nagy László ellen, mint saját ízlésének igazolására. A „klasszikusabb”, kevésbé „féktelen” Nemes Nagy Ágnest magam is kiváló költőnek tartom, de kettejük közül Nagy László a Költő: teljesebb, igazabb, modernebb. Mitosza lenyűgözőbb, nyelvi gazdagsága, ereje hasonlíthatatlanul nagyobb. Hogy ezt végső soron K.V.A. nem érti, elárulja az általa idézett „Alkonyat, virradat”

(folytatás a 11. oldalon)

A második világháború után új emberek tűntek fel a világ porondján; a Nyugat, mely a játszmát eddig irányította, hirtelen olyan nemzetek társaságában találta magát, amelyek feltűnését alig vette észre; fejletlennek és elmaradtnak mondott népek most tiszteletet és kíméletet követelve léptek fel.

Amikor 1948-ban a palesztinai háborúban zsidók és arabok álltak szemben egymással és a harc a muzulmán Közelkelet összeomlásával végződött, csak nagyon kevesen eszméltek rá Európában, hogy ez a vereség a számbeli fölényben levő arab világnak mily nagy arculapcsapása volt. A főbb muzulmán országok függetlenségük kivívása után azonnal szövetségtek, hogy legyőzzék és Palesztinából kiűzzék a betolakodott zsidókat. Eme első hadviselésükben mindnyájan szabadságuk és hatalmuk felavatását látták, míg az itt kapott keserű tapasztalatok alapján rá nem eszméltek gyengeségükre és fejletlen voltukra. Önerzetükben sértve más úton kerestek kompenzációkat; ez vezetett az egyiptomi forradalomhoz, a szuezi csatorna államosításához, a szíriai zavargásokhoz és ez okozta azokat a nehézségeket, amelyekkel Jordánia királyának kellett megküzdenie.

Ezek azonban még csak előjelei az Izlám világraszóló ébredésének, amely a következő kérdéseket veti fel: lehetséges-e a muzulmánok egysége; lehet-e mintegy 400 milliónyi, különböző életkörülmények között élő és különböző fajú embert egyedül vallásuk alapján egységes nevezőre hozni; minek tulajdonítható e mostanig szunnyadó népek csodálatos felébredése; miként kísérlik majd meg a bonyolult problémák megoldását, amelyek ebben a mostanig légmentesen elzárt világban mindenütt felvetődnek; milyen kapcsolatokat lehet még fenntartani ezekkel a fiatal nemzetekkel, amelyeknek Kelet és Nyugat közötti ingadozása éppoly érthetetlen, mint logikátlan? Cikkünk ezekre a kérdésekre igyekszik választ adni.

Mielőtt még megkezdendők a mai Izlám által felvetett különböző problémákat tárgyalni, néhány történelmi adatra kell rámutatnunk, amely e bonyolult kérdés megértéséhez feltétlenül szükséges.

Mohamed próféta 632-ben bekövetkezett halála után az Izlám óriás hullámként árasztotta el a Földközi Tenger környékét; egy évszázaddal később egészen Poitiersig hatolt előre és magával hozta az összes civilizációk töredékeit, amelyekkel addig érintkezett. Az Izlám akaratlanul is hidat alkotott a latin világ és a klasszikus ókor között és sok összehasonlításra adott lehetőséget, amelyekből lassanként egy ragyogó civilizáció tört magának utat. Plátó, Arisztotelész, Hippokratész, Ptolomész, Euklidész és Arhimédész művei elterjedtek és új mestereket neveltek, akik közül Avicenna, Ibn-Tofayl és Averroész nagy hatással voltak a keresztény filozófiai irányzatokra. Aquinói Tamás kezdetben sokszor folyamodott Avicenna írásaihoz, E. Gilson pedig középkori filozófiájában megállapítja, hogy az akkori augustinizmus erős arab hatás alatt állott.

Az akkori világ tudósainak kísérletei és kutatásai nagyban hozzájárultak a képzőművészetek, a mértan, a csillagászat, az orvostudomány és a gyógyszerian fejlesztéséhez. Bagdad és Cordoba voltak az akkori világ Versailles-ai; tudósok, filozófusok, költők és művészek siettek a városokba, hogy ott találkozzanak. A XVI. században Európa tudományos elképzelései még mindig az Izlám által megtermékenyített ókori hagyatékából táplálkoztak.

A XI. században az Izlám hirtelen letargikus álomba merült, amelynek okairól most sokat vitatkoznak az ósrégi kairói al-azhar egyetemen. Ebből a tespedésből csak nyolc évszázad múlva ocsúdott fel. Felébredése után ma már erejét fitogtatja és megválogatja barátait.

Mivel magyarázhatjuk ezt a hosszú tespe-

dést, amelybe csaknem egyidőben merültek el az Izlám népei a világ minden részén? Nem hisszük, hogy az Izlámot, elkerülhetetlen szükség kényszerítette volna olyan értelemben, ahogy egyes nemzetek előregszenek és eltűnnek. Az Izlám lényegében ugyan vallás, kezdetben azonban mégis különböző népek és fajok hozzájárulásával gazdagodott civilizációnak kell minősítenünk; midőn később a vallás e civilizáció tartalmát birtokába vette, azt megmerevítette és minden további fejlődését megakasztotta.

Amikor az Izlám alattvalói Mohamed hívei lettek, azt kellett tapasztalniok, hogy a Korán és a Szent Hagymány irányítja életük minden megnyilvánulását; társadalmi törvényeik épügy alá vannak vetve a Korán utasításainak, mint mindennapi életük. Az emberek nemcsak az élethez és a közélet irányításához szükséges gondolatokat merítették a Koránból, hanem annak lassan teljesen alá kellett vetniök magukat és a szent írások előírásait a gyakorlatba kellett átvinniök.

Ez az Izlám dogmatikájának egyik eleme, mivel a muzulmánok számára a Korán nemcsak régiségénél fogva megbecsülendő írás, nemcsak azért tartják szentnek, mert azt a próféta írta, hanem maga az Isten (Allah) által kinyilatkoztatott Ige. Benne Isten maga adja meg az embereknek, szeretett prófétája Mohamed közvetítésével, utolsó kinyilatkoztatást. Tartalma fölött tehát nincs többé vitának helye. Az ember köteles az eme isteni írásba foglalt utasításokat hinni és köteles magánéletét, családi és közösségi életét hozzá idomítani. A Koránt igen korai idők óta a „Szunna” egészíti ki, az a hagyomány, amelyben a Mohameddel kapcsolatos események és cselekmények, s az ő tettei és szavai foglaltatnak. Ha tehát valamilyen problémára nem találunk megoldást a Koránban, úgy ezt a hagyományt vesszük elő, hogy ebből szűrjük le követendő magatartásukat. E hagyomány az évszázadok során gazdagodott és bővült, hogy minden adott helyzetnek megfelelhessen; a Korán maradt azonban az alapvető és a lényegét kifejező törvény.

Példaként hivatkozhatunk az Egyiptomban 1952-ben megtartott konferenciára, amelyen azt vizsgálták, megadhatják-e a választójogot az arab nőknek. Erre egy, az al-azhari egyetem teológiai tudósaiából álló bizottságot hívtak meg, amely a hagyományban a következő mondást találta, mint a szent prófétától származó megállapítást: „Az a nép, amely ügyeinek vitelét asszonyra bizza, sohasem érhet el sikereket”. Mielőtt az említett bizottság a kérdést nemleges értelemben oldotta volna meg, a következőket foglalta írásba: „... Az asszony természeténél és alkotásánál fogva arra hivatott, hogy küldetést töltsön be. Ez a küldetés különösen fogékonyra teszi arra, hogy érzelmei alapján cselekedjék és kiteszi olyan — hónapok és évek során megismétlődő — természeti jelenségeknek, amelyek gyengítik értelmét, mivel a jelenségek csökkentik az ítélőképességet, azt a képességet, hogy az ember határozott véleményhez tartsa magát és azért küzdjön... Az asszony tulajdonképpen noisége révén hajlamos arra, hogy a józan felfogás és mérték útjáról letérjen. Ezt akarta kifejezni a próféta, amikor, a nő értelmének hiányosságairól beszélt és mint a Szent Koránban olvassuk, ennek alapján állapította meg, hogy az asszony tanúsága csak feleannyit ér, mint a férfié.”

Erkölcsei elemek és apokaliptikus leírások mellett a Korán azokat a tanácsokat tartalmazza, amelyekkel Mohamed az embereket különböző konkrét problémák eldöntésére ölybőven látja el. Az általa meghatározott egészségügyi és házasságra vonatkozó szabályok az akkori különleges helyzetnek feleltek meg; a VII. század emberei részben letelepedettek, részben nomádok voltak. Mohamed is az akkori

szokások szerint élt. Midőn a hívők az ő szavait és életét kánoni érvénnyel ruházták fel, valójában azt a civilizációt kanonizálták, amelyben Mohamed élt. Muzulmánok lenni azóta annyit jelent, mint: „a mindennapi életben a szent Prófétát utánozni és úgy élni, ahogyan ő élt.”

Az Izlám teológiája ezt az eljárást a következő megállapítással indokolja: „ugyanúgy, ahogy Isten örök és változhatatlan és ahogy nem ismeri az idők egyenesirányú fejlődését és a kauzalitás szabályait, ahogy minden pillanatban újateremti a világot és mindazt, amit a világ magában foglal, ahogy ő 'van' (ellentétben azzal, ami múlandó), ugyanúgy a hívőnek is csak egy kötelessége van: teljes odaadással engedelmeskedni Isten parancsainak s a jelenben az örökkévalóságot tükrözni.” Ebből az engedelmességből következnek az Izlám társadalmának jellemző „egyformasága, az egyéniség hiánya”. Az ortodox muzulmánok ma is úgy kell élnie, ahogy prófétája a VII. században élt, amikor az Izlám civilizációját felváltotta a mohamedán vallás. Az Izlámban a múlt irányítja a jelen és a jelen a múltnak folytonos keresése.

A múlthoz való visszatérés jellemzi a mai Izlámot, amelyből az ellentétes érdekek és a belső harcok ellenére vitathatatlan egységét kapja. Ezt az egységet napjainkban megszilárdították azok a tapasztalatok, amelyeket az Izlám országai gyarmati sorsukból merítettek. Északafrika, a Közelkelet és a Távolkelet országai egyaránt ismerték a gyarmatosított országok szolgátságát, amelyek hatalomra vágyó és pénzéhes emberek vadászterületeivé váltak. Anglia uralta Egyiptomot, Hollandia Indonéziát, Franciaország Északafrikát és ezek az államok osztották fel egymás között a keleti országokat. A gyarmati politika teremtette meg a „bennszülött” fogalmát, s ebből fakadt a mai nacionalizmus. Most, amikor az Izlám államainak már 80%-a felszabadult, ez országok még mindig fájdalmasan érzik az idegen szolgátság terhét és csak ösztönös tartózkodással nyujtanak olykor kezét az európaiaknak.

A muzulmán országokat összefoglaló kapcsokat az is megszilárdítja, hogy csaknem azonos problémákkal kell megbírkóznio: nemrég még szinte a középkorban éltek, ma viszont, hogy fennmaradhasanak, a XX. század embereivé kell átalakulniok. Azonos problémáik: a múlhatatlanul szükséges iparosítás, az analfabétizmus megszüntetése, népeségük hihetetlenül gyors szaporodása s nem utolsósorban a lappangó szindikalizmus és a feminista irányzatok. Itt még egy másik elemet is meg kell említenünk, amely őket egyességbe foglalja: ez, hogy a kaucuk és a kóla, amelynek termelése nagyrészt az ő kezükben van, nem nélkülözhető az európai gazdaság számára; régi ügyfeleik már csak úgy juthatnak hozzá, ha megegyeznek velük.

Bár az Izlám világának egysége elsősorban vallásból fakad, azt társadalmi és gazdasági tényezők is átszövik.

Mivel magyarázhatjuk tehát az Izlám e lassú felébredését? 1799-ben Napoleon Egyiptom földjét is lábba hozta és tudtán kívül a csend és szemlélődés földjén robbanó dinamit szerepét játszotta. Az Izlám ott a maga teljességében megmozdult és végül felébredt tespedéséből. A megmerevedett világot meleg légáramlat járta át, amely megingatta a régi társadalmi szerkezetet. A társadalmi rend minden ízében recsegett-ropogott és az ember, aki eddig csendben tengette életét, ráeszmélt arra, hogy joga van az emberi méltóság, majd a megélhetés minimumára. A gőzmozdony és a gépesítés rövidesen olyan életkörülményeket teremtett, amelyek a muzulmánokat arra indították, hogy megkeressék a számukra múlhatatlanul szükséges életlehetőségeket. Ez a keresés két főirányzat, a *reformista* és a *modernista* irányzatok keletkezéséhez vezetett, amelyek most behatolnak az Izlám összes országába. Más irányzatok is megszület-

Toulouse-Lautrec újra Párizsban

Albi, a festő szülővárosa mintegy hatvan festményét küldte fel Párisba a Jacquemart-André-múzeum most megnyílt kiállítására, a Bibliothèque Nationale plakátokkal, litográfiákkal működött közre, s mindezzel majdnem egyidőben jelent meg a Hachette könyvkiadónál Henri Perruchot könyve *La vie de Toulouse-Lautrec* címmel. Nem véletlen ez az érdeklődés, amely az utóbbi időben újra felfedezni látszik Toulouse-Lautrec-et, a múlt század utolsó évtizedének a korra, bizonyos szempontból kétségtelenül legjellemzőbb festőjét, mert amik legjellemzőbbek rá, tehát a festészetnek spontán felfogása, keresetlenség, harmonia a korral tematikában és technikában, a mai festészetnek sorsdöntő problémái.

Toulouse-Lautrec gazdagnak és nábobnak született, gyermekkorában már a családban jól megtanulta, hogyan lehet jól élni, de egy tizenöt éves korában váratlanul jött szerencsétlenség száznyolcvan fokos szögben elfordította életének iránytűjét. Nemcsak szegény lett, de a fizikai fejlődésébe is elváltozások léptek fel, s egész életében mintegy száznegyven centiméteres maradt. „Ha hosszabb lábaim lennének, sose lettem volna festő” — ismételte gyakran öngúnyval, egyszer pedig elkeseredésében így jellemezte saját magát: „Erkölcselem én már öngyilkos lettem”. Irtózatosan szeretett volna élni, tudott volna élni, — Franciaországban sohasem lehetett olyan jól élni, mint a múlt század végén és a század elején —, száznegyven centivel azonban nehéz forogni az emberek között: ez a lemondás, saját magának és az életnek sajtósága, gúnyval és keserű derűvel való elfogadása nagyszerűen ötvöződött össze az életművében; éppen ez a szerencsétlenség, az élet periferiáinak ábrázolása, ahová kizorol, adta meg neki azt a szellemi erőt, csudás elrugaszkodást, ami legnagyobb kortársai közé sorolja. Ha tehetségben lényegesen alattuk is marad, mégis Van Gogh és Gauguin mellett érezzük Lautrec-et, más festészet, más sors, de mégiscsak egy család, ha

némileg más okok is zavarták ki őt a világból, mint az előbbi kettőt.

Toulouse-Lautrec nem sokat törődött a festészet századvégi törekvéseivel: a kortársai közül nem is egy nem tartotta éppen ezért festőnek, csak grafikusnak tartották nyilván. A karrierjét valóban a plakáttal kezdte, amely észrevehetően nagy hatással van a festészetére: a grafika direkt módszere leegyszerűsítette a kifejezési eszközeit s némi darabosságot, elcsúsztatást kölcsönöz a pikturájának, s ha elődöt keresnénk a számára, az első pillanatban a festő-grafikus Daumier jut az eszünkbe. Élete utolsó évtizedeiben a Moulin Rouge ledér világa lett festészetének főtémája. „Miért festi ilyen csúfnak a nőket?” — kérdezte tőle egyszer valaki. „Mert ilyenek!” — válaszolt a festő: nem lenne nehéz ebből a naturalizmus tudatos hitvallását bizonyítani Toulouse-Lautrec-re. De ez nála, véleményem szerint nem elv, nem képlet, a nyilvános házak naturalisztikus ábrázolása egyrészt a festő életmódjából következik, másrészt divatból, mert ne felejtjük el a korabeli művészetek meg-megújuló érdeklődését a prostitúció felé. Az irodalomban, hogy csak az ismertebbeket említsük, Huysmans „*Marthe historie d'une fille*” (1876), Edmond de Goncourt „*Fille Elisa*” (1877), és a legjellemzőbbek, mint Zola *Nanája* és Maupassant *Tellier-háza*, majdnem egy esztendőben jelentek meg; a festészetben Degas s maga Van Gogh is foglalkoztak ezzel a tárggyal, ezt a tematikát fejlesztette tovább a későbbi, a naturalizmushoz legközelebb álló expresszionizmus, különösen a németek a század első évtizedeiben. Mit adott e környezet a festőnek? Mindenekelőtt karaktert, jellegzetes csúfát, egy sajtóságot, beteges gyengédséget, ami a festőhöz olyan közel állott. Derűvel és megértéssel ábrázolja a rendkívüli luxussal berendezett szalonokban ezeket a nőket, de érezzük a mosoly és az erőltetett meglepődöttség mögött a szemekben, halványzöldekben és okkersárgákban a tragédiát

és a kiúttalanságot, s jogosan tette fel a kérdést Gustave Coquiót, „*vajon egyik másik mű nem hasonlatos ahhoz, ami Grünewald Keresztrefeszítését megszülte?*”

A Belle Époque Párizsa elevenedik meg ezeken a vásznanon, az első bicikliverseken, nagykerékű biciklivel persze, sanzónénekesek, mindenféle cirkuszosok és nagyhírű bohócok, körülbelül 1885 és 1900 között; egy sajtóságot korszak, amelynek a romantikája máig is él a franciákban, (amiről nagyon tanúskodik például a most bemutatott *Offenbach-Halévy: La vie Parisienne* óriási, váratlan sikere), és főleg a külföldiekben, máig is ez vonz ide sokakat, akik mániákusan szeretnék visszatérni a világot, s miután már nem léteznek, kitartanak mellette és csak ebben a Párizsban hajlandók hinni továbbra is. Amikor Toulouse-Lautrec Bruant kabaréjának falát kifestette, ez volt a Montmartre klasszikus és nagy pillanata, még nemesen pittoreszk s el nem ültetiesedett az az anglo-saxon turisták jól jövedelmező érzélgőségétől, még Picasso, Braque, Vlaminck, Modigliani és Max Jacob, Apollinaire, André Salmon sem költözött be a Rue Ravignan-ba, hogy az európai modern művészet kikisérletezésével megkomolyítsák és valamiféle műhelyé változtassák a Montmartre-t. A domb elvesztette már egy-két évtized múlva a varázsát, a művészek lehúzódtak a Montparnasse-ra, aztán a Saint-Michel-re és Saint-Germain-des-Prés szűk utcáiba. Néhány anakronizmusával bájos és bájtalan figura maradt csak fenn a Montmartre dombján, — és az embernek lakni sem lenne már kedve itt, a festői háztetők ellenére sem, mert az igazi Párizs most már egészen más világ, tíz év óta már egészen más negyedekben keresik az emberek a borzasztóan új életet. De ezeket a Toulouse-Lautrec képeket nézve, hallgatva a spanyolfalak mögé ügyesen elrejtett mikrofonokból áramló korabeli muzsikát, keringőket és sramlicskákat, a legszigorúbb és legizlésebb embert is elfogja valamiféle nosztalgia ez után a korszak után, amelynek legjellegzetesebb krónikása volt a festő, s amely kicsit felületes is volt, kicsit hazug is volt, de nagyon szép volt és nagyon-nagyon gondtalan. (Csernus)

Könyvszemle

Kompromisszum és geometria

— Gömöri György: *Virág-bizonyság, Otthon*
Könyvkiadó, London 1958 — 1.)

Gömöri György önmagának marad adósa: a hatvan oldal költeményre olyan súlyos és sokatmondó taglalást, szentenciális utószót, amit persze mindenki elsőnek olvas el, és olyan keretet épített, amit a versek csak nehezen viselnek el. A fiatal költő első verskötete, véleményem szerint, talán a legfontosabb az utóbbi hónapokban megjelent első és második kötetesek között, pedig elég nagy konkurrenciával futott össze, ha a rendkívüli verbális készségű Hárs György *Láz keresztjén*, Demény Ottó *Virág-Utca*, Garai Ének *gyógyulásért* című kötetekre gondolunk, nem számítva ide természetesen Pákolitz István, Györe Imre vagy Papp László versköteteit, amelyek csak azt bizonyítják, minden ellenkező híresztelés ellenére, hogy Budapesten annyi a papír, akár Dunát lehetne rekeszteni vele. Gömöri kötetét a koncepciója, az eredményei és a fogyatékoságai állítják az érdeklődés középpontjába. Odahaza a versírásba, és pláne egy kötet összeállításába belejátszik a félelem, önként vállalt, lelkes, vagy kényszerű és csendes opportunizmus, perspek-

tívátalanság, hiszékenység és gazdasági kalkuláció; Gömöri abban a szerencsés helyzetben volt — anyagi kérdésektől most tekintünk el —, hogy első kötetének jelentős részét szabad földön írta, szabad földön érlelte és gondozta köteté mindazt, amit életében írt és jónak tartott, és aminek a kiadását szükségszerűnek érezte. Ez az alapállás egyik legfontosabb összetevője a kötet jelentőségének. Ha körülnézünk a befogadó országokban a kortársaink között, a húszéves irodalmi generáció egyenlőre még iszik, kábítószert próbálgat, Mulligan és Miles Davis blues-jai mellett dolgozik, és a mai költészet számára semmit nem hoz, a világot félreérti. Gömöri verseinek legszembeötlőbb vonása a tudatossága, a magyar világ, és egyúttal minden földi és lelki kontinens problémáinak szép képviselője, munkálkodás „*az időbeli és térbeli szabadság*” megteremtésén. A fiatal költő verseiből egy olyan „Haltung” vonalai rajzolódnak ki, amelyre talán egyedül mi, fasizmust, világháborút Pesten szenvedett kommunizmusban élt, most pedig nyugattal ismerkedő magyar fiatalok, vagyunk privilegiumosak.

A forradalom előtti nagy hajrá, amikor tíz évet akart jóvátenni néhány hónap alatt a költészetünk, ma már nem folytatható, s számos pszichológiai, irodalomtörténeti okból kifolyólag a magyar világban, mind az országon belül, mind kívül, nehéz ma jó verset írni. Már ott sem lehetne elkezdni, ahol a legnagyobb vállalkozók, Weöres, Juhász és Nagy László abbahagyták. Ennek a jelenségnek az érvénye-

sülése könnyen ellenőrizhető a hazai és az emigráns irodalmi termékek lapozgatásával, s ez figyelhető meg ebben a kötetben is, sőt a jelenségnek egy bizonyosfajta hallgatóságos elfogadása is, kompromisszum. A kötetben, véleményem szerint kevés a jó vers, az igazán jó verseket megszámlálhatjuk a két kezünkön: *Virág-bizonyság, Üdvözlégy Márta, Utmutatás, Fügeja, Egy apokaliptikus reggeli leírása, A Változatok egy ismert témára* egyes strófái és *Tökéletlen tünődés*. Nem kellett volna olyan gyenge verset felvenni például a kötetbe, mint a *Halk áprilisi dal*, s még néhány. S ha még fel akarunk róni valamit Gömörinek, kevésbé objektív és éppen ezért a tudatosításával könnyebben kiküszöbölhető fogyatékoságot, ez az ide-oda kapkodása lenne, ami sokunkra olyan jellemző, mikor két-három nyelv ismeretével szinte megrészegülten állunk szemben ismeretekkel, esztétikákkal. A kötet versei szétszaladnak, a változatosságuk nem egy életérzésből nő ki. A klasszicitás, az okos és egészséges érzelmi és ritmikai geometria talán éppen ahhoz a „*tisztuló költészethez*” fog vezetni, amiről szó van az előszóban.

És itt a végén mondjuk ki, hogy meghatottan tartjuk a kezünkben ezeket a verseket, hibáik ellenére, meghatottan és egy kicsit irigyen. Szép kötet.

(Csernus)

1). 13, Connaught Street, London, W. 2. — Ára 5 angol shilling.

IGÉ

Az önfeláldozás útján

Alapige:

János evangéliuma, 18. rész, 1—11 versek.

Jézus élete születésétől fogva haláláig szenvedéstörténet. Szenvédéstörténetében példázta előttünk az Ő testének, egyházának életét. A test a fej uralma alatt van. Ő a mi fejünk. Nékünk, az Ő teste tagjainak reá kell néznünk.

1./ Ebben a szakaszban kezdődik Jézus szorosabb értelemben vett szenvedésének története. Az önfeláldozó nagypénteki útra indul, végső megváltói cselekedetéhez közeledik. A nagy útra való rálépés előtt Jézust Atyjával benső közösségben találjuk: főpapi imádságában. /Jn. 17./ Ebből a közösségből van az erő a magafeláldozásának útjára. Tanítványainak néhány fejezettel előbb beszélt a földbeesett és elhaló gabonamagról. /Jn. 12 : 24./ Ő az, Ő az, aki idejött erre a földre, hogy meghaljon embertestvéreiért, számukra az örökélet gyümölcseiért. Jézus most a halál útjára indul. Ez az esemény, ez a helyzet nagyon megalázó számára. A katonák, a papi fejedelmek és a farizeusok szolgái, mint valami gonosztevő ellen vonulnak fel. Világi és egyházi hatalom, a hatalom eszközeivel: fegyverekkel, az Ember Fia ellen. De ebben a kétségbeesítő helyzetben nem a fegyvert viselőké a hatalom. A helyzet Ura Jézus, akit mélyen megaláznak. Amikor megnevezi magát: „én vagyok”, a fegyveresek hátravonulnak és a földreesnek. Akarva, akaratlanul, hittel, vagy hitetlenül a világ és az egyház Urának ereje előtt hódolniuk kell. De ez csak pillanatnyi felvillanása annak, ami majd egyszer véglegesen bekövetkezik. Most Jézus teljes hatalmát gyengeségbe, erőtelenségbe rejti, dicsőségét alázatba. Nem vakítja el a szolgák hódolata, neki őket is meg kell mentenie, akik küldték őket, azokat is meg kell váltania, tanítványaiért, akik mellette állnak, be kell mutatnia a végső áldozatot a bünt gyűlölő felséges Isten előtt. Csak egy van előtte; ő szabadon feláldozhatja magát másokért. Csak egy van előtte: néki ki kell innia a keserű pohárt másokért, meg kell hallnia borzasztó kínokkal az egész embervilágot.

2./ Miközben Jézus elindul a maga életének feláldozására másokért, a tanítványok folytatják saját életük biztosítását, mentését. Noha a Mester jóelőre háromszor is megjelentette nekik szenvedését /Mk. 8 : 31, 9 : 31, 10 : 33/, most mégis váratlanul éri őket a bekövetkezés. Ami történik, a tanítványok felől, nagyon is elárulja értetlenségüket. Eddig jó volt a Mesterrel a nagy ünneplésekben, a gyógyításokban, a hatalommal teli prédikációi közelében. Jó volt látni az emberek csodáló ámulatát, látni a meggyógyultak örömet, jó volt a dicsőség hegyén lenni. De most, amikor elkövetkezik a krisztusi tett, ez már megbotránkoztat. A megváltói halál előszele megcsapja őket. Mesterüket, urukat így látni, a megaláztatást vállalni, ez már meghaladja tanítványi hitüket, erejüket. Judás az, aki először botránkozik meg a krisztusi tetten. Magafeláldozás, szolgálat másokért, kereszthordozás, idegen előtte. Néki pénzügyei vannak, pénzszerezés foglalkoztatja. Ez a rugója annak, hogy most ő vezeti az elfogatásra kiküldött csapatot és csókkal árulja el Megváltóját. A bibliai, közelebről az újszövetségi személyek legellenzenesebb alakja: Judás. Csak megvetéssel tudunk rá gondolni. De vigyázzunk! Valahányszor egyéni ügyeinket, privát kis hasznainkat, féltelmeinket, magunk és családjaink „okos” érdekeit töljük előtérbe Krisztussal és az Ő egyházával szemben, az mindig krisztusáruláshoz vezet. Ki ne volna ebben a bűnben? Nem Judás felett kell nekünk pálcát törnünk, hanem in-

kább nekünk, hasonló bűnösöknek, bűnbánatot tartanunk. Péter sokkal rokonszenvesebb alakja az újszövetségnek és ennek a történetnek is. Néhány fejezettel előbb vallástételét /Jn. 6 : 69/ lángoló hite indokolja, mostani cselekedetét égető hitetlensége. Alapvető nyomorúsága rokon a Judáséval: egyikük sem látja Jézust Isten Fiának, aki minden hatalom mennyen és a földön, minden hamis emberi látszat ellenére is. Péter a Jézus körül álló tanítványok magatartását viszi tetteles cselekedethez. Ő és tanítványtársai nem értik még mindig, hogy megtartatás csak a Mester golgothai áldozata, a kereszthalál által lehetséges. Hitetlenségükben azt hiszik, hogy Istent ők megvédhetik. /Mt. 26 : 53/. Ezért nyúl Péter kardhoz. Jézus mentésében a maguk mentése is benne van. A Mester gyalázatát nekik is vállalniuk kellene. A testi-érzéki ember ezt semmiképpén nem akarja. A magunk mentégetéseit, féltelmeit sokszor krisztusmentéssel, egyházmentéssel akarjuk fémjelezni. Így áll elő az a fonák helyzet, hogy Azt, aki egyedül képes minket megmenteni, akarjuk megvédeni, Annak érdekében nyújtjuk ki karunkat és eresztjük meg beszédünket. Judás és Péter cselekedetét nem előzte meg imádság. Judás cselekedetét Krisztustól való távollét, Péter cselekedetét alvás előzte meg tanítványtársaival együtt a Getsemáné kertjében.

3./ Jézus azonban hű Mester marad. Így is elfogadja tanítványait. Nem veti meg sem Judást, sem Pétert hitetlenségükért. Ő odaadja magát értük és vállalja a szenvedés útját, de a fegyveres csapatától szabad utat kér tanítványainak. „Azért, ha engem kerestek, ezeket bocsássátok el”. Most szabad utat biztosít nekik, hogy kereszthalála és feltámadása titkát később megértsék és mindezekben azt, hogy ő szabad utat, a bűn minden terhétől megszabadított életutat szerzett nekik az Atyához. Jelen igezakaszunk megmutatja a mi nyomorult voltunkat, tanítványi gyengeségünket. De megmutatja azt is, hogy Urunk, Mesterünk hosszútűró hűsége nem fogyatkozott el. Kegyelemben élünk. Ugyanakkor mélyen szívünkbe vési, hogy test szerint való szabadulásaink Krisztusért történtek. Akár hisszük, akár nem, Krisztus szabadított meg minket a fegyver étől, súlyos, veszedelmes és sajnálatraméltó helyzetekből, de nem azért, hogy szabadságunkkal visszaéljünk. Mindez azért történt, hogy a hosszantűró kegyelem lassan végéhez közeledő szakaszában végre már megértsük Krisztus megváltói halálának titkát és feltámadásának erejét. Ezen keresztül aztán eljussunk oda, hogy testileg rabként is bizonyosságot tehessünk: szabadok vagyunk és ha nekünk az a kegyelem jutna osztályrészül, ami később Péternek is jutott /Jn. 21 : 18/, hogy Krisztushoz való hűségünkért mi is a szenvedés fájára emeltetnénk. Megváltói imádságával imádkozhassuk: „Atyám bocsáss meg nekik, mert nem tudják mit cselekesznek”. /Lk. 23 : 34/. Megértjük aztán azt is, hogy a tanítványok útja csak a Mester, a Krisztus útja lehet: a szolgálat, magam odaáldozása, a kereszttel vállalásának és hordozásának útja. „Nincsen senkiben nagyobb szeretet annál, mintha valaki életét adja az ő barátaiért”. /Jn. 15 : 13/. Krisztus teste, az egyház, nem lehet feljebbvaló a főnél, a szolga pedig az ő uránál. /Jn. 15 : 20/.

Az a tény, hogy az elfogatásra kirendelt katonák és szolgák Jézus előtt földrehulltak, bátorító előretéketést ad nekünk a jövődöbe. Ami itt csak pillanatnyi felvillanás volt, az ott állandó valóság lesz. Egyszer minden szem meglátja Őt /Jel. 1 : 7/, minden térd meghajlik Előtte és minden nyelv vallja, hogy Ő az Úr az Atya Isten dicsőségére. /Fil 2 : 10—11/. Ilyen Urunk van. Boldog lehetsz, ha már most vállalod Őt. Élete szolgálat volt éretted, de nemcsak éretted, hanem az egész embervilágot. Ezért a te életednek is ilyen alázatos szolgálatnak kell lennie, először a hozzád közelállókhöz, aztán a távollevőkhöz.

PÁNDY ANDRÁS.

Vér Zoltán „Szabadunk képe borusan” című versébe, melyet legutóbbi számunkban közöltünk, két sajnálatos nyomdahiba csúszott. Felülről a 6. sorban „nincs les bokrok alatt” helyett „nincs célja, tehát csak gyilkol” olvassandó, a 3. versszakot pedig nem az utolsó öt, hanem csupán az utolsó négy sor képezi. Vér Zoltán egyébként eddig Bányai Zoltán néven jelezte írásait.

A hollandiai Mikes Kelemen-Kör márciusi összejövetelén ünnepélyesen megemlékezett a pécsi egyetem alapításának 592-ik és az óbudai egyetem alapításának 570-ik évfordulójáról.

Kínában, mielőtt a kommunisták a hatalomra jutottak, 3 millió római katolikus és 1.5 millió protestáns élt. Jelenleg a római katolikusok száma több mint 2 millió, a protestánsoké 700.000. Ez a visszaesés könnyen megmagyarázható: a megpróbáltatások, amelyeknek jelenleg Kínában a keresztyének ki vannak téve, eltűntették a „név-keresztyéneket”.

A holland protestánsok a múlt évben ígéretet tettek, hogy a brüsszeli világkiállításon építendő protestáns pavillon részére 100.000 guldent gyűjtenek össze. A bizottság pénztárosa most hálával jelenti, hogy az eddig beérkezett adományok a 100.000 guldent meghaladják.

Svédországban a Lutheránus államegyház zsinata szeptember hónapban Stockholmban tartott ülésén elfogadta a törvényjavaslatot, amely lehetővé teszi, hogy nő az egyházban mint lelkipásztor szolgáljon. A törvény 1959 január 1-én lépett életbe.

Az Egyesült Államokban jelenleg több mint 400 női lelkipásztor szolgál. Legnagyobb részük a Methodista, Congregationalista és a Presbyteri Egyházhoz tartozik.

Sao Paulo-ban (Dél-Amerika) 1947 óta fennáll egy lett evangélikus gyülekezet, amelynek kb. 1.000 menekült tagja van.

Az „Allgemeine Missions Nachrichten” c. folyóirat közlése szerint 1956-ban a protestáns missziók száma elérte a 35.000-et.

Aadel Brun Tschudi norvég asszonynak nemrégiben alkalma nyílt rá, hogy Hunan tartományban (Kína) meglátogassa a norvég misszió régi munkaterületét. Azt tapasztalta, hogy a volt főállomásokon még most is rendszeresen tartanak istentiszteleteket és gyűléseket. E központokon kívül azonban kevés lehetőség van az evangélizálásra. A kínai lelkipásztoroknak nem szabad utazniuk, hogy a vidéken és vidéki városokban élő gyülekezeteket meglátogassák. Sokan csak közvetlenül a keresztség előtt részesülnek vallásoktatásban. A keresztyének, amennyire lehet, ápolják az egymással való közösséget. A fővárosban és a nagyobb városokban rendszeresen használják a templomot istentiszteleti célra, kisebb helyeken a templom azonban vagy omladozófélben van, vagy más célra használják. Ilyen helyeken az istentiszteletet más helyiségben vagy magánlakásban tartják. Egy helyen a gyülekezet új templomot épített. Az iskolákat, kórházakat és missziói házakat a polgári hatóság magának foglalta le. A gyülekezetnek csak azokat az épületeket hagyták meg, amelyeket kizárólag egyházi célra használnak. Néhány helyen a hatóság a lefoglalt épületekért házbért fizet, amit a gyülekezeti munkások fizetésére fordítanak.

A norvég püspökök tiltakoztak a kormány új oktatásügyi törvényjavaslata ellen, amely az iskolát el akarja szakítani az egyháztól és a vallásoktatás egyházi jellegét meg akarja gyöngíteni.

Nevezd meg,

Mihez hasonlít a vég és a kezdet?

Mint amikor kis csónakon sok ezrek

az óceánra kiveveznek

és nem jönnek vissza, mert mind belevesznek.

OKURA.

November hatodika volt. Hétfő. Még délfelé is alig virradt. A súlyos szürke ég egyre lejjebb szállt. A kémények szinte meggörnyedtek. Halvány, ólmos ablakok meredtek az utcákra. A konyhában égett a villany. A tűzhely felett fekete harisnyák lógtak. Száradó gypajú szaga a levegőben. Az asszony még mindig kabátban, kalapban ült egy széken, ahogy megérkezett.

Hanna mondta, tudod mit jelent ez?

A másik a tűzhely előtt térdelt. Ölében nyaláb rőzse. Reszkető keze nem találta az ajtót. Ráncos arcán fény rángatózott és sárga döbbenet.

Rakd már azt a tüzet, szólt rá ingerülten az asszony. Kihull a hamu a földre. Széles talpával odébb lökött egy krumplihéjat. — Ez azt jelenti, ha az operáció nem sikerül, egyedül maradok a nyomorúságos nyugdíjjal.

Teremtőm! — ugrott fel a másik — te most is a pénzre gondolsz? Nem félsz az Istentől?

Mackné a földet nézte.

Szigorú szája görbe, fehér vonala. Lenne csak neked négy ellátatlan gyereked, mondta keserűen.

Hanna elfordult. Belékavart a káposztába. Leakasztotta a falról a konyharuhát és megtörölte a szemét. Négy ellátatlan gyerek. Miért kellett Konrádnak ilyen későn mégis meg-nősülnie? Nem lett volna jobb, ahogy azelőtt éltek, ketten, békeségben? Négy gyerek. Hogy fáj őket látnia. Ahogy sorra világra jöttek és felnőttek, egészségesen, lármásan, követelően.

Mackné lassan felemelte a fejét. Szembenézett a sógornőjével. Fáradt szemét keskenyre húzta a keserű elszántság. Most aztán elég a gyűlölködésből, Hanna — mondta keményen. Ha Isten úgy akarja, ketten maradunk a családdal. Azt ajánlom, embereld meg magad.

Hanna a falhoz hátrált. Sápadt arcán reszketett az orra.

Azt hiszed? Kérdezte vékony hangon — ilyen hirtelen? Hiszen nem is volt beteg.

Mondtam. Rákja van.

Biztos?

Most mondta az orvos.

Hátha mégse?

Ostoba, mondta az asszony a foga között. A vak is láthatja, hogy beteg. Csak vonszolja magát. Egy fél éve egyre fogy. Egy fél éve nem eszik. Azért mondtam, hogy menjen el orvoshoz.

Azért mondtad, mert féltél, hogy nem tud majd dolgozni!

Az asszony nehézkesen állt fel. Kinyitotta az ablakot. Fehér gőz emelkedett a szemközti szürke tűzfalra. Az ablak alatt kopár bodzabokron egy nedves rongy lógott. Mackné hirtelen visszafordult a sógornője felé:

Konrád még nem tudja.

Hanna kezében összeretent a munka. Egy-másra néztek. De mindketten a férfit látták, aki ma még gyanútlanul dolgozik kint a vasúti pályán. És sovány, szürke fején meglátták a láthatatlan jelet.

Most, mikor a háborút kezdték kiheverni, mikor éppen örülni kezdtek, hogy még ebben az évben felügyelő lesz. Tulajdonképpen alig

lehetett észrevenni. Csak fogyott. Csak szürke lett. Csak ingerlékeny lett, kedvetlen és gomomba. Fájt a gyomra. De nem hitte, hogy komoly baja van. Felesége se, Hanna se.

Tavaly, mikor meghalt az öregasszony, szörnyű fájdalmi voltak — szólalt meg Hanna — és kezében megbillent a forróvízes lábas.

Delet harangoztak. Az asszony egyszerre nagyon kemény lett. Mi van az ebéddel, Hanna? Mindjárt itthon lesz.

Hanna keresztet vetett. Megmondod neki? Kérdezte. Könnyei az állára folytak s onnan lassan csöppentek le kopott szvetterére.

Először a fiatalok jöttek haza. Az asztalon már ott álltak a tányérok. A kenyér. A kés. A két nő pillantása ijéként feszült a konyhán át. Az ajtót nézték. Egyszerre belépett a férfi. Mack Konrád. Alig köszönt. Rájuk nézett bizonytalan, tapogatózó tekintetével. Kabátját a fogásra dobta. Sáros bakancsait a padhoz vonszolta. Minden mozdulata a végtelenbe veszett el. Nézték. Még sohase látták árkos nyakában a sárgán lógó bőrt. Még sohase látták szeme és szája körül a fekete udvart. Ahogy ott ült a tányér fölött, két csomos öklét maga elé támasztva, újra látták feje felett a jelet.

Az asszony ordított a gyerekekkel. Csattanva tette az asztalra a tálat. Ugy nézett a férfire, mint egy árulóra, aki időnek előtte ki akar állni a közös taposó-malomból.

A két fiú a football totóról beszélt. Az asszony egyszerre letette kanálát. Valamit mondani akart. Aztán mégis hallgatott. Száját kiverte a szárazság. Tekintete saját egészséges kezeire esett. Ujra érezte a gyűlölet különös, megnyugtató forráságát.

Bent a szobában a macska leverte egy virágcserepet. Az asszony berohant és elő húzta az ágy alá rejtőzött állatot. Feltartotta és összevissza rázta. Az ide-oda lobálózó fejből két tángó, sárga mélységből meredt rá a félelem.

Hirtelen eldobta a macskát. Öklét a homlokához szorította.

Nem ma, gondolta. Nem ma mondom meg neki.

*

Délután öt óra tájban egy nyugtalan fiatal asszony állt a sötétedő szoba ablakában. Az udvar tulsó végén régimódi, bottíves kapu sötétlett. Időnként nyílt a kapu s a homály mélyén megnyíló, kék négyszögben megjelent egy ember alakja. Mind jobbra fordultak, a kocsmába. Egyik se jött át az udvaron a hátsó lépcsőhöz. Az asszony mégis egyre a sötét kapualjat nézte. Hátamögött két kisgyereke játszott. Néha felfigyelt rájuk, kivette kezük-ből a gyufásdobozt, gépiesen felelt sürgető kérdéseikre. Közben mindig újra visszatért az ablakhoz.

Miért nem jön még mindig? Ebédje is ott áll a tűzhely oldalán. Reggel elment a segélyt felvenni. Most majdnem öt óra. Találkozott valakivel? Elment valahova? Miért nem szőtt előre? Mikor elment, az arca... Igen, ott a kávétok a tűzhely sarkán a bögrében. Nem. Hagyj engem! Mikor elment, az arca fáradt volt és keserű. De ezentúl még valami volt benne. Tegnap este azt mondta: mégegyszer felveszem a segélyt, aztán elég. Valaminek kell történnie, azt mondta. Öt óra tíz perc. Nem, még nem gyújtunk villanyt. De hisz tudjátok, hogy spórolnunk kell. Mit kérdeztek ma annyit?

Háta mögött falat emeltek az árnyak. A négy ágy, a szekrény, a ládák megnőnek és

elveszik a levegőt. A kis tűzhegyben sírónesszel széthull a tűz. Kint a hosszú keskeny udvar egyre hosszabb és keskenyebb. Mi lenne, ha most bejönne ott a kapun. Átjönne az udvaron. Felintégetne az ablakra és már járásában, már mozdulatában benne lenne a hír; van munka! Van munka! Mi lenne?

Mennyi remény. Mennyi várakozás. Mennyi hiába. Két éve már. Hazajött a fogságból, megtalálták egymást és azóta... hány ilyen nap volt már. Hány ilyen este. Hányszor hitte; ma jó hírt hoz. Aztán a sok mégse és hiába lassan befonta az örömet; hogy újra együtt vannak, befonta a kedvet, a reményt, a megértést, mindent.

Fáradtság. Szeme előtt megnő a kékség. Villanyt gyűjt. Leül az asztalhoz és nézi a gyerekeket.

Egyszerre megjött a férfi. Beszakadt az estből a szobába. Homlokán állt az izzadság, haja összetapadt. Mozdulatában már benne volt a hír, a várva-várt.

Hányszor elképzelték ezt. Most egyikük sem szólt. A férfi csak állt a szoba közepén. Cingár alakja megdicsőülve lobogott. Az asszony az asztalra borulva sirt. Felugrott. Ujra visszaut. A gyerekek tanácstalanul nézték őket.

Késő este a gyerekek még nem tudtak aludni. Izgatottan suttogtak az ágyban és figyelték a szüleit. Azok az asztalnál ültek. A vacsora edény még ott állt köztük. A lámpafény úgy virágozott felettük, mint parki hársfa. Valami különös édesség volt a levegőben, illat vagy öröm, amit a gyerekek nem értettek. Az asszony elfelejtett az ablakra pokrocot akasztani. A csillagatlan, nehéz este szinte benyomta a fénytjászó üveget. A gyerekek megbabonázva néztek ki az ágyukból a sötétbe. Megfoghatatlan, boldog izgalom bujkált a csendben.

Es rögtön megismert? Meséld már — szólt az asszony hangja.

Hamarább ismert meg, mint én őt! És hogy megörült.

Hány évig voltatok együtt?

Három.

Es mikor megtudta, hogy nincs munkád...

Es mikor megtudta, hogy nem volt munkám...

Mondd mégegyszer.

Es mikor megtudta, hogy nem volt munkám...

Egymásra néztek a maradék sült hering fölött és egyszerre észrevették egymást. Talán egy éve már, vagy több, hogy úgy éltek egymás mellett, hogy csak a gondokat látták, egymást soha. Most szavukat vette a másik arc csodája. Az asszony mélyről, nehezen hozta fel a szavakat.

Nem lesz túl nehéz a munkád? Mít fogsz tulajdonképpen csinálni?

Vasúti segédmunkás leszek. Kint fogok dolgozni a pályán, mást én sem tudok.

Melegen kell öltöznöd. Veszünk bakancsot. És neked télikabátot.

A gyerekeknek hőcsizmát.

Es karácsony jön.

A gyerekek már aludtak. Az asszony csendben összerakta a tányérokat a tűzhely sarkára. Holnap reggel már el kell menned? — kérdezte majdnem szomorúan.

Örülj neki, nézett rá a férfi és horpadt arcából kilépett a szemek fénye. Első munkanapom a háború óta. Hála érte a jó Istennek.

Az asszony átnyúlt az asztalon. Magához húzta a férfi kezét és ráfektette az arcát. Nem mert felnézni. Szégyelte, hogy most egyszerre megtalálta ezt az elveszett mozdulatot.

*

Barbara hétfőn otthon ebédelt. Hétfő volt a szabadnapja. Reggel, mikor az álmos munkába siető tömeg kiözönlött az állomáshól a városba, ő fáradtan ült fel a kopott szárnyvonatra. Fél órát tartott az út hazáig. Keresztül a külvároson, a kémények és vak utcák

közül ki a rétek közé. Ilyenkor csömörlötten gondolt a vendéglőre, ahol kiszolgált, a vasárnapra és a kuglizókra. Minden hétfő reggel magába szívtá a vágy az otthona után.

Délelőtt a meleg konyhában aludt. Anyja apró léptekkel járt körülötte. Kettőn ebédelték. Eleinte beszélgettek, de a leves végére elfogyott a mondanivalójuk. A lány céltalanul tett-vett, hol a konyhában, hol a szobában. Seholy se találta a helyét. Ingerült lett és nyugtalan. Valami ráfőrdött és nehézzé tette mozdulatait.

A szoba és a konyha soha sem változott, amióta emlékszik. Az apja se változott soha. Az apja s a lakás s ez az élet egyek voltak. Csak az anyja öregedett meg közöttük, de ezt senki sem vette észre.

Késő délután jött haza az apja a munkából. Barbara már kék műselyem blúzával vasalta, melyben este moziba fog ülni valamelyik fiúval. Az asztal másik végét az anyja evéshez készítette. Tejeskávé. Hasas bögrék. A férfinak szalonna. Lassú lámpafény. Kicsi, hideg szürke ablak. Kint nagy, hideg, szürke este. A férfi fájós lábát áztatta meleg vízben. Menj orvoshoz, mondta neki egyszer Barbara. Az apja csendesen ingatta a fejét. Húsz éve ilyen ez már, mondta és majdnem elégedetten nézgette vörösre dagadt lábujjait, fűvággyal evett. Széles arcán, széles orrán, opálszín szemében zsirosan csillogott a békesség. Szavai vidáman csúsztak ki bajusza alól. Szívesen tréfált. De ha megszólalt, a konyha levegőjében összesűrűsödött az ételszag. A kerek barna óra lassabban vert. Barbara szájában ólommal vált a kenyér.

Evés után az apja harisnyában lefeküdt a süppedt diványra és kabátját kérte, mellyel takarózni szeretett. Mit is mondhatnék most olyat, gondolta a lány, amivel felrázhatnám nyugalmából? Ami valami újat hozna, valami változást, valami mást.

Hirtelen nagyon fáradt lett. A szabadnap letelt.

Búcsuzásnál az apja kedveskedve megveregette az arcát. Az asztalnál anyja kötött. Szemüvege vízenyösen fénylett. Jövő hétfőn mondták, de már kint állt a ködös tompa estében. Boldogan fellélegzett.

*

Martin, könyörgött az asszony, Martin, térj észre, hogy beszélhetél így a tisztelendő úrral?

A fiú zsebrevágott kézzel állt az asztalnál.

Az én dolgomba ne szóljon bele senki!

Hiszen még gyerek vagy! Tizenhét éves. Nem szabad haragudnod, hiszen csak jót akarunk neked.

Gyerek, ismételte a fiú gúnyosan. Mikor az utcán maradtam éhesen és egyedül, senki sem mondta, hogy gyerek vagyok.

Az asszony köténye zsebéből agyongyűrt zsebkendőt húzott elő. A recsegő szekrényajtóval babrált, míg szemét száraz-vörösre dörzsölte. Mit felelhetne? A háború elvette tőle a jogot, hogy fia életébe beleszóljon. Tizenkét éves volt Martin, tizenkettő, mikor egyedül maradt, szemben a háború és a menekülés zűrzavarával, melyben erős férfiak is megintottak. Martin nem. Átküzdötte magát. Csak éppen megszokta, hogy egyedül legyen.

Elsötétített pályaudvar, riadó. Fejvesztett, verekedő tömeg. Az asszonyban elcsitíthatatlanul sikolt az emlékezés. Egy vonat indult. Kifutott az éjszakába. Martin ott maradt valahol a tömegben.

A fiú jól ismerte ezt a csendet. Visszafordult az ablaktól, végignézte az anyját. Torkig volt kísérteties emlékeivel, az örökös sirással és váddal. Kitől akarja ez az asszony számonkérni, ami történt? Nevetéses. Ő sohase gondolt a multra. A perc, mihelyt jelenné vált, már untatta. Csak a jövőt látta. A jövőben csak önmagát.

Az asszony felnézett és magaelőtt látta a gúnyosan félrehúzódot, megvető arcot. Mikor tavaly, a vöröskereszt irodájában a boldogság

önkivületében eléje borult, ugyanez az arc nézett rá kelletlenül és fölényesen. Ugyanez az arc simult évekké elelőtt védelmet keresve hozzá. Semmi sem maradt belőle. Még a szeme sem. Még a színük is megsötétedett.

Az asszony megrázta a fejét. Bár sohase találta volna meg, kiáltotta.

A fiú furcsán elmosolyodott. Nedves száján úgy ült ez a szótlan mosoly, mint valami trágárság. Aztán hirtelen elkomolyodott. Nem akart összeveszni az anyjával. Mióta újra együtt vannak, lényegesen kényelmesebb az élete.

Visszalépett az ablakhoz és nem törődve a hideggel, szélesre tárta. Szinte harapva lélegzett. Ez jól esett, de nem nyugtatta meg. Homloka körül erőszakos gondolatok jártak. Az égen élesen futott fel az ezüst színű füst. A homályos zsákutcában senkisémmozdult. Csak egy keskeny üzletajtó világított vaksin. Ha tudnák, hogy gyűlöl magakörül mindent. Mi lenne, ha ismernék minden gondolatát? Az anyja. A tisztelendő úr.

Látja magát, hogy kint görnyed a töltésen, a talpfák között. Egyhangúság. Nyáron meztelen válláról a nap nyúzta le a bőrt, most meg ez az átkozott szürkeség mindenütt, szél, eső, hideg. Ha vonat jön, félre kell menni a töltésről és a jól fűtött pullmankocsik elhintáznak az orra előtt. Az ablakból emberek néznek ki. Ha tudnák, ilyenkor mit érez!

Mikor lesz vacsora?

Olyan sürgős?

Minek kérdezel folyton?

Az asszony felsóhajtott. Jöhetsz enni.

Megint csak ez van?

Honnan vegyek mást? Minden este elmész itthonról. Hova teszed a pént?

Mi közöd hozzá? Én keresem.

Végre az utcán. Az egyhangú vacsorák ízével a szájában, sapka nélkül, rojtosodó kockás kabátjában fűtyörészett a ködbűrés lámpák alatt. A szűk külvárosi tetők felett a csillagtalan ég végtelenségét érezte.

A törzsasztalnál savanyú füstfelhőben ült. Körülötte vörös, áthévelt arcok. Szeme sarkában a biliárd golyók surranása a zöld asztalon. A pincérlány vastag lábai. Valaki hozzá hajol; mit szólsz a hírekhez? Nem hallottad? A háttérben egy rekedt rádió üvölt. Egy hang; zenét! Zenét! Elég a politikából! Agyonfodott újság lap jár az asztalon. Egy idegen lány arca merül fel az ajtóban és eltűnik. Vége a londoni sztrájkknak, hallja a háta mögött. A terem tülös végén valaki egy ismert dalt énekel elferdített szöveggel.

Hirtelen az asztalra könyökölt. Kezébe temette arcát. A lárma mélyére süllyedt. Nem értette. Mi ez? Elfűlladt. Ez a helye. Jól érzem magam. Ez a helyem. Jól érzem magam, gondolta görcsösen. Az anyjára gondolt. Az emberekre, a vonatablakok mögött. Üresség.

Névtelen érzés szorította össze a szívét, míg nem hallotta többé a dobogását. A katonadalt se hallotta. A rádiót se. Csak a csendet, mely tiszta nagy szépséggel hívta. A fájdalomat se érezte már, csak az őrjítő, idegen vágyat. És nem tudta, hogy mi után vágyik.

Felállt. Zavaros szemmel nézett körül. Nevetés. Részeg vagy! — Ki akart rohanni. Visszahúzták. Cigarettát dugtak a szájába. Arcába kiabáltak. Egyszerre hallotta, hogy ő is velük nevet.

*

Kedd, reggel mindent elborított a köd. Súlyosan, fehéren feküdt égen és földön. A ködben négy ember ment a sínek mellett. Szótlanul mentek, egymásután sorba. Vállukon óriássá nőtt a szerszám. Mellükön sárgán hintázott a lámpa.¹⁾

¹⁾ Az író „A Hal és a Hajó” című elbeszélés-kötetéből. (Magyar Ház Kiadóvállalat, Brüsszel-Hilversum-München; Könyves Kálmán Sorozat).

Nagy László védelmében

(folytatás az 5. oldalról)

c. /1945-ös! vers — amely mindent bizonyít, csak azt nem, hogy Nagy László olyan tehetős és költséges, mint amilyennek Kibédi is mondja.

Pedig sokan vagyunk fiatalok, akik hiszünk Nagy László tehetségében. Valóban, az idő lesz vitáink bírása: a következő nemzedékek döntik el, mi évül el, mi teljesül klasszikussá. De azt hiszem, nem tévedek, ha Nagy László — József Attilán át hozott — üzenetét olyannak tartjuk, amin nem fog idő, s halál:

„Azt üzeni, hogy szeretni kell,
s búvó szőke el sose halkul.
Szíved köré a szeretetért
ő a végtelent köti jutalmul.”

GÖMÖRI GYÖRGY

Dokumentáció a magyar forradalomról. A rendkívül nagyszámú és nem mindig értékes anyag közepette, mely a magyar forradalmat és az azt megelőző évek politikai helyzetét tárgyalja, mindeztideig megleketoően elkerülte az emigráció figyelmét az a hat nagy teljesre törekvő francianyelvű brosúra, melyek a „Notes et Etudes Documentaires” c. sorozatban jelentek meg. Az első két füzet (2.244 és 2.245, 1956 december 27 és 29) „La Hongrie, 1945—1956” címmel hazánk politikai és gazdasági életével foglalkozik; különösen értékes a többszáz könyvet és cikket felölelő bibliográfia. A következő két füzet (2.393 és 2.394, 1958 március 21 és 22) anyaga nagyon részletes, de kevésbé új: külföldi tudósítók jelentéseire és hivatalos forrásokra támaszkodva időrendi sorrendben mutatja be az eseményeket 1956 október 17-től 1957 október 23-ig. Az utolsó két füzet (2.395 és 2.400, 1958 március 25 és április 12) a forradalom és a Kádár-korszak tanulmányozásához legszükségesebb dokumentumok, rádióbeszéd, cikkek, nyilatkozatok szövegét tartalmazza (Nagy Imre és Kádár beszédei; Bibó-memorandum, ENSZ-határozatok, Pravda-cikkek, stb.). Az utolsó füzet végén található forradalom-bibliográfia nagyon hasznos, de egy-két fontos könyv kimaradt belőle. — A „Notes et Etudes Documentaires” sorozatot a francia miniszterelnökség adja ki (Présidence du Conseil, Direction de la Documentation, 14, rue Lord-Byron, Paris-8). Az egyes füzetek ára 70 vagy 105 francia frank.

Általános tisztújítás a dunántúli egyházkerületben. Az egyházkerület 1957. évi közgyűlése rendelte el az egyházi törvény értelmében az általános tisztújítást, melynek eredményét most tették közzé. Az új tisztikar megbízatása 12 esztendőre szól. Egyházkerületi lelkészi főjegyzővé újra Nyáry Pál kaposvári lelkipásztort, somogyi esperest, világi főjegyzőnek dr. Ungváry Antalt, lelkészi jegyzőnek dr. Bakos Lajos balatonarácsi lelkipásztort, világi jegyzőnek dr. Magay Ferencet, egyházkerületi lelkészi tanácsbíráknak Boda József veszprémi, Császár Károly padragi, Kenéz Sándor nagyatádi, Petaky László győri és Tóth Sándor császári lelkipásztorokat, világi tanácsbíráknak dr. Kiss Lászlót, dr. Magay Ferencet, dr. Magda Istvánt, dr. Pongrácz Józsefet, dr. Rácz Jenőt, dr. Sebők Lajost, dr. Szász Gábort és dr. Ungváry Antalt választották meg. Új egyházkerületi lelkészi jegyző lett Pomóthy Dezső nagykanizsai lelkipásztor, világi jegyző: Páhány János. Új tanácsbírák lettek: dr. Bakos Lajos balatonarácsi, Bódás János székesfehérvári, dr. Fejes Sándor várapoltai, Pais Sándor becsvölgyi és Szabó Sándor fülel lelkipásztorok.

Dr. Benkó Ferenc, a dunamelléki egyházkerület főjegyzője és a budapest-északi egyházmegye gondnoka 1958. december 8.-án a kora délutáni órákban elhunyt.

Dr. Trócsányi József, a sárospataki főiskola volt professzora 1958 október 23.-án elhunyt.

Danny Kaye

Ellentétben azzal, amit a filmreklámok el akarnak hitetni velünk, nem a színész, hanem a rendező a legfontosabb személy egy film létrejötténél. A filmszínész sokkal kevésbé játszhatja önállóan szerepét, mint kollégája a színpadon. Tudjuk, a filmtörténeteket nem egyfolytában, hanem szétfűzőre rendezve, jelenetekként veszik fel. A filmművészet egyik alapelve a képek szuggesztív csoportosítása, mellyel hatást tud elérni a hirtelen váltakozás által gyakran akkor is, amikor a filmszínész arra nem képes.

Nem tagadható azonban, hogy néhány különös tehetségű színész kiemelkedő helyet foglal el a film világában. Egyikjűnknek szeretnénk most figyelmet szentelni: az amerikai Danny Kaye-nek. Ő kimondottan humoros tehetségű színész, és számos komikus filmben szerepelt; a legismertebb ezek közül „Walter Mitty rejtett élete”, „Az udvari bolond” és a „Knock on Wood”. E filmeket nem mindig nevezhetjük tökéletesen sikerülteknek, de minden esetben a humorista Danny Kaye-jel ismerkedtünk meg bennük: egy humoristával, aki elsősorban arcjátékának köszönheti óriási sikereit. Figyelemre méltó, hogy Kaye legújabb filmjében hatalmas átalakuláson ment át, s így feülmúlhatatlanul tudta tolmácsolni erősen tragikus szerepét.

Ezzel az új Danny Kaye-jel találkozunk a „Me and the Colonel” c. amerikai filmben, Franz Werfel „Jakobowsky und der Oberst” színdarabjának filmváltozatában, mely Franciaországban játszik 1940-ben. A francia hadsereg hanyatt-homlok menekül, Párizst bármelyik pillanatban megszállhatják a németek. Egy párizsi szállodában e veszélyes pillanatban két lengyel található: a menekült lengyel kormány egy tábornoka és egy zsidó emigráns. A generális antiszemita s nem is akar tudni zsidó honfitársáról. Amikor ez közös menekülést ajánl neki, büszkén utasítja vissza e gondolatot.

Hamarosan kiderül azonban, hogy tekintélyes fellépésével ebben a helyzetben a tábornok teljesen tehetetlen. De az ügyes izraelita — kinek második természetévé vált a menekülés — tud szerezni egy gépkocsit meg benzint. Így mégiscsak együtt kelnek útra. S a tábornoknak szüntelenül tapasztalnia kell, hogy útítársa lényegesen jobban tudja a nehézségeket leküzdeni, mint ő. Végül is elismerést, bajtársiasságot, sőt barátságot érez iránta.

Vigjáték ugyan a „Me and the Colonel”, de amelyik a zsidók tragikus sorsának árnyékában játszik a második világháborúban. E film

tanúságtétel a „kis” antiszemitizmus ellen, mely ellenszenvvel és gyanakodással áll a zsidóval szemben, mert az „más”. Megmutatja a film, hogy ezt Izrael évszázados száműzöttsége és bujdosása okozta.

Itt-ott színpadszerűen hat a film. Ez annak tulajdonítható, hogy Curd Jürgens erőszakoltan játssza tábornok-szerepét. Danny Kaye viszont, mint az épp oly szerény miként meggyőző Jakobowsky, teljesen más, de nem kevésbé nagy, mint legjobban sikerült komikus filmjeiben.

Hálásak lehetünk Peter Glenville rendezőnek, hogy e filmet egy Danny Kaye számára oly szokatlan szereppel hozta létre.

★

Cecil B. DeMille megbalt

Mi módon halljuk hát őket, kiki közülünk a saját nyelvén? Ap. Csel. : 2; 8.

Az egyik szemét összébbhúzta, mintha valamit mérne, számítana, a másik szemét tágranyította, mintha csodálkoznék. Most mind a kettőt lezárta, nem lát többet sem égi jelenést, sem óriás-reflektort. Meghalt. Cecil B. DeMille 1958 január 22-én — meghalt.

1881 augusztus 12-én az Egyesült Államok Massachusetts államában, Ashfieldben született. Apja drámaíró volt, az epizkopális egyház tagja.

Cecil B. DeMille a családi házban került közel a valláshoz, a Bibliához. Gyermekkorra hősei voltak a Szentírás alakjai, — mint maga mondta egyszer —, s mint jó gyermekhez illik, hű maradt a régi hősökhöz...

1927-ben fejezte be a „Királyok Királya” című, Jézus életeről szóló, azóta klasszikussá vált filmjét. 800 millió ember nézte meg eddig. Még most is vetítik.

Az amerikai ember lendületével és mozgékonyágával haladt a rohamlépésben fejlődő filmművészetrel, és Hollywood ünnepezt sztárja maradt.

A „Tíz Parancsolat” 70-ik alkotása. 75-ik születésnap jára fejezte be. Világsiker, azt hiszem több.

Milliókat, milliárdokat keresett a két nagy alkotáson, és minden haszonról jótékony, vallásos, tanulmányi alapítványok javára lemondott.

Vannak, akik profánnak, giccsesnek, izléstelennek tartották, pedig nem volt az. Csak egy profán, giccses, izléstelen világnak beszélt, prédikált — a maga nyelvén. Csak azok nem értették, akik nem akarták érteni, vagy akik nem figyelték oda. Én megértettem és meghatódtam. Én szerettem.

Isten nyugosztalja.

Kézdy Attila

Újjáépült a Budapest-Kálvin-téri templom orgonája; ez alkalmából december 7-én zenés áhitatot rendezett a gyülekezet, melynek keretében Gergely Ferenc orgonaművész, zeneakadémiai tanár és Akom Lajos orgonaművész Bach, Liszt és Caesar Franck műveiből adott elő. Közreműködtek: Katona Lajos, Fónagy Livia és Fónagy Gertrud, az Állami Operaház tagjai.

Százötven éves a miskolci Kossuth utcai templom, melynek alapkövét a Szepessy György egyháztág által felajánlott területen 1786 tavaszán helyezték el.

Az Egyesült Nemzetek statisztikája szerint jelenleg a világ lakossága 2.500 millió embert számlál. Ebből 480 millió római katolikus, 255 millió protestáns, 200 millió görög-keleti, 400 millió mohamedán, 310 millió hindu, 300 millió buddhista és a többi más vallású és atheista.

Az elmúlt évben nyolc hónap alatt (jan. aug.) 2171 tanító és tanár menekült a Német Demokratikus Köztársaságból Nyugat-Németországba. E nagyarányú menekülésnek nem utolsó sorban az az oka, hogy Kelet-Németországban a pártvezetőség egyre jobban lelki kényszert erőszakol rá a tanító-személyzetre. A sajtóban és hivatalos közleményekben egyre hangsúlyozzák a tudományos atheizmusra (istentelenségre) nevelés monopóliumát; a tanító-személyzettel pedig egyre jobban megértetik, hogy a marxizmus a vallással nem fér össze. Azokat, akik gyermekeiket vallásórára küldik, vagy más módon a hatalmon lévők neheztelését magukra vonják, nyilvánosan kipellengérezik. Az egyik újság nemrégiben az ellen a felfogás ellen fordult, mintha az egyháztagság magánügy lenne. „Vagy marxista, vagy templombajáró”, — így hanzik a tanerők jelenleg előírott újra-nevelésének a jel-szava.

A francia protestantizmus számokban. A statisztika szerint Franciaországban 1955-ben, 460.000 református és 400.000 evangélikus élt. Mégis a francia protestantizmus befolyása nagyobb, mint számarányából lehetne következtetni. Számos protestáns jelentős tisztet tölt be az ipar, a kereskedelem, a bank és a szabad foglalkozások területén. A francia gyarmatokon kedvezőbb a számarány: Madagaszkár szigetén 1 millió, Kamerunban 400.000, Francia - Kelet-Afrikában 300.000, Francia Nyugat-Afrikában és Togóféldön 150.000, Oceániában pedig 50.000 protestáns él.

Jugoszláviában mintegy 100.000 evangéliumi keresztyén él, akik 4 különböző egyházhoz tartoznak. Ezek az egyházak nemrégiben egy közös konferenciát tartottak az időszerű igehirdetésről. E konferenciát úgy tekintik, mint jelentős lépést a szorosabb együttműködés felé.

jőjjetek

Keresztyén havi lap.

Szellemi fórum.

Kiadja az Admiraal de Ruyter Fonds Szerkesztőbizottság:

Kibédi Varga Aron, Tóth Miklós, Tűski István.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Postbus 7115, Amsterdam-Z. 2., Hollandia. Minden cikkért szerzője felel. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem adunk vissza.

Évi előfizetési díj: Anglia: 8,— sh., Argentína: 20 peso, Ausztrália: 10,— sh., Ausztria: 30,— Sch., Belgium és Luxemburg: 50,— fr., Franciaország: 400,— fr., Hollandia: 4,— gld., Németország: 4,— DM., Svájc: 5,— fr., Svédország: 6,— Kr.

Félévi előfizetést díj a fenti összegek fele.

Megrendelhető:

ANGLIA:

Benedek Márton, 17, St. Dunstons Rd., London, W. 6.

ARGENTINA:

C. A. Besenyi, Obligado 1155, Adrogué F.C.N.G.R., Prov. Buenos Aires

AUSZTRÁLIA

Domahidy András, 142, Townsend Rd., Subiaco, W. A.

AUSZTRIA:

Vér Zoltán, Wien, XVII. Hernalser Hauptstr. 93. Skandinávien Heim.

BELGIUM

Galgóczy Károly, 51, rue Marie-Henriette, Bruxelles

FRANCIAORSZÁG:

Société Balaton, 12, Rue de la Grange-Batelière, Paris IXe

HOLLANDIA:

Postbus 7115, Amsterdam-Z. 2. Postai csekk száma: 316430, Admiraal de Ruyter Fonds, Utrecht.

SVÁJC:

Szabó, Mittlerestr. 24, Basel. Más országokból szíveskedjenek olvasóink közvetlenül a kiadóhivatalhoz fordulni.